

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему «Досвід економічного розвитку Хорватії у контексті європейської
інтеграції»

Виконала: здобувачка групи ЕМ 22–1 зм

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

Проскуріна К. Д.

Керівник: д.е.н., професор Білозубенко В.С.

Дніпро – 2024

АНОТАЦІЯ

Проскуріна К. Д. Досвід економічного розвитку Хорватії у контексті європейської інтеграції. Дипломна робота на здобуття ступеня магістр за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». – Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2024.

Об'єкт дослідження – розвиток національної економіки Хорватії.

Предмет дослідження – особливості та досвід забезпечення економічного розвитку Хорватії в контексті євроінтеграції.

Мета роботи – проаналізувати досвід економічного розвитку Хорватії у контексті європейської інтеграції та розробити рекомендації щодо євроінтеграції для України.

Методи дослідження: аналіз та синтез, дедукція та індукція, узагальнення, логічний метод, метод графічного моделювання, метод табличного моделювання, метод SWOT-аналізу, метод порівняння.

Хорватія пройшла тривалий шлях євроінтеграції, за результатами якої економічні показники країни демонструють позитивну динаміку в період з 2013 по 2022 роки. Досвід економічної євроінтеграції Хорватії може бути використаний Україною в контексті післявоєнної відбудови.

Запропоновано рекомендації щодо пріоритетних напрямів розвитку економіки України з урахуванням досвіду повоєнного відновлення Республіки Хорватія та розвитку цифрової економіки в Україні з урахуванням досвіду ЄС, здійснено SWOT-аналіз цифровізації економіки для України та розраховано економічну ефективність від переходу на цифрову економіку для країни з прогнозом до 2030 року.

Одержані результати можуть бути використані при розборці економічно-соціальних проєктів розвитку економіки України в контексті євроінтеграції, вдосконаленні національної стратегії євроінтеграційного розвитку економіки

України, у ході вивчення дисциплін, пов'язаних і євроінтеграцією, а також у подальших наукових дослідженнях проблематики євроінтеграційного розвитку економіки України та втілення досвіду інших країн.

Дипломна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків. Робота викладена на 90 сторінках, містить 22 рисунки та 18 таблиць. Список використаних джерел містить 53 найменувань.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ, ФОРМИ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ, ЕКОНОМІКА ЄС, ЕКОНОМІКА РЕСПУБЛІКИ ХОРВАТІЯ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЕКОНОМІКИ РЕСПУБЛІКИ ХОРВАТІЯ, ЕКОНОМІЧНА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ.

ABSTRACT

Proskurina K. D. Experience of economic development of Croatia in the context of European integration. Thesis for obtaining a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations". – University of Customs and Finance, Dnipro, 2024.

The object of the study is the development of the national economy of Croatia.

The subject of the study is the peculiarities and experience of ensuring the economic development of Croatia in the context of European integration.

The purpose of the work is to analyze the experience of economic development of Croatia in the context of European integration and to develop recommendations for European integration for Ukraine.

Research methods: analysis and synthesis, deduction and induction, generalization, logical method, graphic modeling method, tabular modeling method, SWOT analysis method, comparison method.

Croatia has come a long way to European integration, as a result of which the country's economic indicators demonstrate positive dynamics in the period from 2013 to 2022. The experience of economic European integration of Croatia can be used by Ukraine in the context of post-war reconstruction.

Recommendations on the priority directions of the development of the economy of Ukraine, taking into account the experience of the post-war recovery of the Republic of Croatia and the development of the digital economy in Ukraine, taking into account the experience of the EU, a SWOT analysis of the digitization of the economy for Ukraine was carried out, and the economic efficiency of the transition to a digital economy for the country with a forecast until 2030 was calculated.

The obtained results can be used in the analysis of the economic and social projects, the development of the economy of Ukraine in the context of European integration, the improvement of the national strategy of the European integration

development of the Ukrainian economy, in the course of studying disciplines related to European integration, as well as in further scientific studies of the problems of the European integration development of the Ukrainian economy and the implementation experience of other countries.

The thesis consists of an introduction, 3 chapters, and conclusions. The work is laid out on 90 pages, contains 22 figures and 18 tables. The list of used sources contains 53 items.

KEYWORDS: INTERNATIONAL ECONOMIC INTEGRATION, FORMS OF INTERNATIONAL INTEGRATION, EU ECONOMY, ECONOMY OF THE REPUBLIC OF CROATIA, EUROPEAN INTEGRATION OF THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF CROATIA, ECONOMIC EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ХОРВАТІЇ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	10
1.1. Сутність та форми міжнародної економічної інтеграції.....	10
1.2. Загальна характеристика ЄС.....	19
1.3. Історія вступу Хорватії до ЄС.....	28
Висновок до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ХОРВАТІЇ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	36
2.1. Аналіз основних показників розвитку національної економіки Хорватії.....	36
2.2. Аналіз торгівлі товарами Хорватії з країнами ЄС.....	45
2.3. Аналіз торгівлі послугами Хорватії з країнами ЄС.....	50
2.4. Аналіз розвитку інших форм економічного співробітництва між Хорватією та країнами ЄС.....	53
Висновок до розділу 2.....	57
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ПРИСКОРЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ЄС НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ХОРВАТІЇ.....	59
3.1. Використання досвіду Хорватії для прискорення інтеграції України у ЄС....	59
3.2. Удосконалення стратегії інтеграції України у ЄС.....	66
Висновок до розділу 3.....	78
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Досвід економічного розвитку Хорватії у контексті європейської інтеграції є актуальною проблемою сьогодення з огляду на євроінтеграційний курс нашої країни. Хорватія пройшла тривалий шлях інтеграції до Європейського Союзу (ЄС), тож досвід цієї країни є особливо цінним та може бути практично використаний для запровадження реформ з євроінтеграції в Україні.

Вступ України до ЄС підтримує переважна більшість українців, а процес євроінтеграції відображає волю українського народу. Наближення України до Європейського Союзу включає в себе зближення не лише на правовому рівні, але й у відповідності до правил і звичаїв, які існують у суспільстві. Головною метою цього процесу є вступ України до ЄС. При цьому низка країн, у тому числі і Хорватія мають досвід європейської економічної інтеграції, який може бути цікавий та корисний для України. Хорватія здійснила низку реформ, щоб привести свої закони та стандарти у відповідність з правилами ЄС, тож досвід цієї країни може бути врахований в контексті розробки рекомендацій щодо економічної євроінтеграції України. Тож проблематика євроінтеграції України продовжує бути актуальною темою, що обумовлює необхідність проведення наукового дослідження.

Ступінь вивченості теми. Концептуальну основу теорії міжнародної інтеграції сформували такі всесвітньо відомі вчені, як К. Мейер, Г. Мюрдаль, Ж. Моне, П. Робсон та інші. Проблематиці євроінтеграції України присвячені праці таких українських вчених, як Безчасний Л. К., Білоцерківець О. Г., Будкін В., Буряк Є. В., Дудченко М. А., Лікарчук Д., Лукінов І. І., Мельник В. П., Філіпенко А. С., та багато інших дослідників.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи: Мета роботи – проаналізувати

досвід економічного розвитку Хорватії у контексті європейської інтеграції та розробити рекомендації щодо прискорення євроінтеграції України на основі цього досвіду.

В кваліфікаційній роботі було поставлено та вирішено наступні завдання:

- дослідити еволюцію наукових поглядів та охарактеризувати сутність та форми економічної інтеграції;
- здійснити загальну характеристику ЄС як міжнародної організації;
- проаналізувати основні етапи та історію вступу Хорватії до ЄС;
- проаналізувати основні показники розвитку національної економіки Хорватії;
- проаналізувати розвиток торгівлі товарами Хорватії з країнами ЄС;
- проаналізувати розвиток торгівлі послугами Хорватії з країнами ЄС;
- проаналізувати розвиток інших форм економічного співробітництва між Хорватією та країнами ЄС;
- обґрунтувати доцільність використання досвіду Хорватії для економічної євроінтеграції України;
- розробити рекомендації з удосконалення стратегії інтеграції України у ЄС.

Об'єктом дослідження є розвиток національної економіки Хорватії в контексті євроінтеграції.

Предметом є особливості та досвід забезпечення економічного розвитку Хорватії в контексті євроінтеграції.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження використовуються такі теоретичні методи, як аналіз та синтез, дедукція та індукція (задля аналізу інформації щодо наукових концепцій, теорій, пов'язаних із проблематикою дослідження), узагальнення (задля визначення особливостей інтеграційних процесів), логічний метод (задля формулювання висновків до розділів та

кваліфікаційної роботи), а також емпіричні методи, такі як метод графічного моделювання (зادля візуалізації інформації у вигляді рисунків), метод табличного моделювання (задля візуалізації інформації у вигляді таблиць), метод SWOT-аналізу (задля визначення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз економічної євроінтеграції України), метод порівняння (задля порівняння досвіду євроінтеграції України з досвідом інших держав).

Наукова новизна одержаних результатів. За результатами проведеного дослідження розроблено рекомендації, які можуть бути використані у контексті повоєнного відновлення України та економічної євроінтеграції:

- визначено пріоритетні напрями розвитку економіки України з урахуванням досвіду повоєнного відновлення республіки Хорватія;
- запропоновано рекомендації щодо розвитку цифрової економіки в Україні з урахуванням досвіду ЄС, здійснено SWOT-аналіз цифровізації економіки для України та розраховано економічну ефективність від переходу на цифрову економіку для країни з прогнозом до 2030 року.

Апробація. Висновки проведеного дослідження були представлені на міжнародній науково-практичній конференції ««Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд». Тези доповіді опубліковані в збірнику конференції: Proskurina K.D. The Croatian Presidency of the Council of the European Union. Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд : матеріали міжнародної науково-практичної конференції : у 3 т. Том 1. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2023. С. 314-316.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 78 сторінок. Робота містить 22 рисунки та 18 таблиць. Список використаних джерел містить 53 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ХОРВАТІЇ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Сутність та форми міжнародної економічної інтеграції

Економічна наука виділяє теорію інтеграції як самостійний, важливий та перспективний напрям досліджень з точки зору сучасної потреби регулювання розвитку монополістичних фірм, транснаціональних корпорацій, великих міст, регіональних об'єднань країни. Під міжнародною інтеграцією варто розуміти об'єднання певних рівнів за значенням соціальних елементів у організацію або суспільство [1, с. 44].

Фундаментом формування теорії міжнародної інтеграції сформували такі всесвітньо відомі вчені, як К. Мейер, Г. Мюрдаль, Ж. Моне, П. Робсон. Німецькою науковою школою (1920-1930 рр.) встановлюються основні базові положення теорії інтеграції, визначаються категорії, основні процеси і закономірності процесу пізнання (вчені - Б. Баласс, Дж. Вайнер та інші дослідники). Вчені починають виокремлювати саме поняття інтеграції, визначаючи функціональні навантаження та прояви, аналізуючи причини, що спричинили формування найновішої на той час моделі капіталізму – монополії [2, с. 93].

Теоретичні засади розвитку міжнародної економічної інтеграції формуються з 1970-1980-х рр. представниками німецької історичної школи – Ф. Лістом [3, с. 155-156], Г. Шмоллер та іншими. У 1940-х роках американець Дж. Вайнер впровадив концепцію митного союзу, яка базувалася на визначенні кількісного впливу такого союзу через зростання економічного благополуччя країни, інтегрованої на засадах принципу порівняльних переваг Д. Рікардо [4]. Дж Вайнер висвітлив зазначені питання у своїй праці «Проблеми митного союзу»

[5]. Він окреслив позитивні та негативні наслідки інтеграції, ввів поняття «створення потоку» та «відштовхування» ефектів інтеграції. Основна ідея його роботи полягає в тому, щоб обґрунтувати створення зони вільної торгівлі, у якій товари можуть вільно переміщатися, і аргументувати загальний податок на потік товарів з іноземних країн. Він також зазначив, що основна схожість між зоною вільної торгівлі та митним союзом полягає в тому, що це недискримінаційна угода.

Самостійне позиціонування отримали сфери знань – монопольна ринкова влада (С. Хаймер), монопольна перевага великих транснаціональних фірм (Е. Чемберлін), міжнародна теорія М. Кесона, А. Рагмена, інновації та транснаціональні корпорації (Дж. Шумпетер); стратегія і позиціонування на монополістичному ринку (М. Портер), оцінка умов і особливостей фінансового транснаціонального процесу (Дж. Метьюса), українська наукова думка виражена в працях Л. Безчасного [6], В. Будкіна [7], А. Гайдука [8], С. Соколенко [9].

Теоретичні основи для розвитку глобальної інтеграції, відповідні методи дослідження та перспективи окремих напрямків розвитку глобального економічного простору з точки зору інформації та інформації соціального прогресу розглядаються в наукових працях В. Шумпетера [11], В. Ростова [12], Й. Масьюди [13], В. Мартіна [14], Р. Крейбіча [15] та інших всесвітньо відомих вчених. Зарубіжні автори демонструють, що інтегрована діяльність у процесі суспільного відтворення та управління має певні особливості та створює цивілізації [2, с. 94].

Інтеграція та співпраця бізнесу, уряду та людей на базі промислових кластерів і регіонів, що окреслюють контури майбутньої кластерної економіки, постає як новітній самостійний напрямок теоретичних досліджень. Вивченню кластеризації на регіональному рівні присвячені роботи вчених М. Портера, М. Енрайта, Б. Лундвала та Е. Фезера [2, с. 94]. Основні визначення поняття інтеграції представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення поняття інтеграції

Автор	Поняття	Визначення поняття
А. Бебело, О. Беляєв [16, с. 100]	Міжнародна інтеграція	Широке міждержавне об'єднання, яке функціонує згідно із спеціальними угодами і має певну організаційну структуру.
А Філіпенко [16, с. 66]	Економічна інтеграція	Створення комплексних економічних систем, що включають розвиток взаємодії та розподілу праці між різними територіями та галузями економіки, впровадження використання національних валют та формування інституційно-економічної інфраструктури.
М. Лизун [16, с. 205]	Регіональна інтеграція	Процес розширення економічного та виробничого співробітництва та інтеграції економік двох або більше суверенних держав шляхом утворення єдиного економічного регіону.
О. А. Корнелюк, В. В. Матюшок [16, с. 64]	Міжнародна економічна інтеграція	об'єктивний, усвідомлюваний та направлений процес зближення, взаємоприспособлення та зрощення національних господарських систем, який має потенціал саморегулювання та розвитку, в основі якого лежить економічний інтерес самостійних господарських суб'єктів та міжнародний поділ праці
А. Тунян [16, с. 150]	Міжнародна інтеграція	Процес об'єднання країн на економічному та політичному рівнях, що ґрунтується на створенні глибоких та стійких зв'язків, розподілі праці між економіками, а також взаємодії виробничих структур на різних рівнях та в різних формах..

Джерело: створено автором на основі [16, с. 66-205].

Отже, теоретичне узагальнення особливостей інтеграції на прикладі ЄС

дає змогу простежити динаміку інтеграційних процесів. Починаючи з ХХ століття, але також і в умовах сьогодення, дослідження теорій інтеграції присвячені питанням значення та ролі кожної з національних держав у формуванні фундаменту євроінтеграційних тенденцій. Широке коло інтеграційних моделей в теоретичній площині сформоване за результатами еволюції в ході конфліктного процесу в практиці міжнародних відносин. А питання про роль і значення національної держави в інтеграційному об'єднанні, особливо в ЄС, залишається актуальним.

Серед широко кола праць, що присвячені питанню сучасної теорії інтеграції, дослідники пропонують велику кількість подібних визначень інтеграції, що відображають її різноманіття та вплив на об'єкт дослідження, процеси мислення, формування новітніх явищ і управлінських рішень з інтегрованої точки зору. До основних цілей інтеграції відносимо наступні, представлені на рисунку 1.1.

Використання переваг економіки масштабів

Створення сприятливого зовнішньополітичного середовища

Вирішення завдань торговельної політики.

Сприяння структурній перебудові економіки

Підтримка молодих галузей національної промисловості

Нарощування експорту

Рисунок 1.1 – Основні цілі міжнародної економічної інтеграції

Джерело: розроблено і складено автором на основі [2, с. 95-96].

Таким чином, процес інтеграції став невід'ємною частиною розвитку людської цивілізації і набув особливої актуальності в період становлення та розвитку капіталістичної системи організації економіки, яка є основою розвитку людської цивілізації.

В умовах сьогодення, з огляду на розширення міжнародних зв'язків і зростання інтернаціоналізації суспільного життя, міжнародна інтеграція є не тільки цілеспрямованим і певною мірою добровільним процесом об'єднання націй і народів; вона також функціонує як свідомі та цілеспрямовані спільні зусилля націй для подолання взаємної ізоляції, тобто міжнародна інтеграція у вужчому розумінні.

Міжнародну інтеграцію доцільно класифікувати за різними ознаками. Кількість і географічне розташування учасників інтеграції дають змогу виділити види міжнародної інтеграції: регіональну, міжрегіональну та глобальну [17, с. 12]. До основних рівнів міжнародної інтеграції варто віднести взаємодію на корпоративно-організаційному рівні (створення транснаціональних компаній); взаємодію на індивідуальному рівні між націями, політичними партіями та організаціями, соціальними групами та різними країнами, інтегроване угруповання в результаті міжнародної уніфікації [18].

Отже, міжнародна інтеграція є складним, багатограним, комплексним явищем, яке має певні рівні та особливості, визначені в ході проведеного дослідження. Міжнародна інтеграція має визначатися як процес інтеграції та проникнення країн з метою створення єдиного механізму функціонування та розвитку.

Різні автори виділяють різні форми міжнародної економічної інтеграції. Так, найбільшого поширення в західній науковій літературі, а згодом і в Україні набуло трактування виникнення цілісної форми дослідниці Б. Балас. Авторка розрізняє п'ять форм інтеграції: зони вільної торгівлі, митні союзи, спільні ринки, економічні союзи та «повна економічна інтеграція». В нову класифікації форм

міжнародної економічної інтеграції Б. Балас було покладено ступінь усунення дискримінації підприємств різної національності та лібералізацію розподілу факторів виробництва. При цьому кожен наступний етап відрізнявся від попереднього вищим ступенем лібералізації розподілу факторів виробництва [24].

Варто також визначити ключові форми міжнародної економічної інтеграції. Розвиток міжнародної економічної інтеграції проходив у кілька етапів. Кожен рівень інтеграції має свої особливості (рис. 1.2).

Преференційні торговельні угоди

- Особливий пільговий економічний режим, наданий однією державою іншій без поширення його на треті країни, або між уже існуючими інтеграційними об'єднаннями і окремою країною чи групою країн.

Зона вільної торгівлі

- Передбачає добровільну відмову країни від захисту своїх національних ринків тільки у відносинах зі своїми партнерами по об'єднанню і збереження національних митних тарифів у відносинах з іншими країнами.

Митний союз

- Вільне переміщення товарів та послуг усередині угруповання доповнює єдиний митний тариф щодо третіх країн.

Спільний ринок

- Ліквідовуються бар'єри між країнами у взаємній торгівлі для переміщення робочої сили, капіталу, технологій.

Економічний і валютний союз

- Передбачає на додачу всіх вищеперелічених заходів проведення державами-учасниками єдиної економічної політики.

Політичний союз

- Передбачає перетворення зрілого єдиного ринкового простору на цілісний господарсько-політичний організм.

Рисунок 1.2 – Форми розвитку міжнародної економічної інтеграції

Джерело: розроблено і складено автором на основі [18].

Преференційні торговельні угоди визначаються як спеціальний пільговий економічний режим, який надається однією державою іншій, при цьому не розповсюджуючи його на треті країни. Також можуть укладатися між вже існуючими інтеграційними об'єднаннями та окремою країною чи групою країн [19, с. 17]. Зона преференційної торгівлі (також відома як угода про преференційну торгівлю) - це торговий блок, який надає преференційний доступ до певних товарів із країн-учасниць.

Зона преференційної торгівлі досягається за рахунок зниження тарифів, а не їх повного скасування. Пільгові зони торгівлі можуть бути встановлені через торгові угоди. Це перший етап економічної інтеграції. Межа між зоною преференційної торгівлі та зоною вільної торгівлі може стати нечіткою, оскільки практично всі зони преференційної торгівлі мають за основну мету досягнення угоди про вільну торгівлю в рамках Генеральної угоди з тарифів і торгівлі.

Зона вільної торгівлі передбачає добровільну відмову країни від захисту своїх національних ринків тільки у відносинах зі своїми партнерами по об'єднанню і збереження національних митних тарифів у відносинах з іншими країнами. Зони вільної торгівлі, по суті, є зонами преференційної торгівлі з підвищеним рівнем зниження тарифів [20, с. 434]. Зони вільної торгівлі, митні союзи, спільні ринки, економічні союзи, митні та валютні союзи, а також економічні та фінансові союзи вважаються вдосконаленими формами зон преференційної торгівлі, але не перераховані нижче.

Ці зони можуть мати різні назви та форми, і їх існує декілька типів. Ось кілька з найпоширеніших: вільна торговельна зона, спеціальна економічна зона, вільний порт, вільна торговельна угода, економічний коридор, вільна торгівля на острові. Кожен тип зони має свої особливості та мету, але загальна ідея полягає в створенні сприятливих умов для торгівлі та економічного розвитку.

Митний союз означає вільне переміщення товарів та послуг усередині угруповання доповнює єдиний митний тариф щодо третіх країн. Митний союз -

угода між двома або більше країнами, яка передбачає скасування внутрішніх тарифів і запровадження спільного зовнішнього тарифу [21, с. 103]. Отже, митний союз передбачає заміну кількох митних територій єдиною митною територією шляхом повного скасування митних зборів у межах митного союзу та створення єдиного зовнішнього тарифу. Митний союз був би спільним ринком, на якому були б зняті будь-які обмеження на товари, послуги та фактори виробництва (капітал і праця).

Ось деякі приклади митних союзів: Європейський союз, Митний союз Меркосур, Митний союз Білорусії, Казахстану і Росії, Андський митний союз.

Спільний ринок створює такі умови, де ліквідовуються бар'єри між країнами у взаємній торгівлі для переміщення робочої сили, капіталу, технологій. Спільний ринок є формою національної економічної інтеграції, яка заснована на вільному переміщенні товарів, робіт, послуг і факторів виробництва (капіталу, трудових ресурсів) через кордони країн, що входять до спільного ринку [22, с. 235].

Економічний і валютний союз передбачає впровадження всіх раніше згаданих заходів, а також виконання державами-учасниками єдиного економічного політичного курсу. Економічний та валютний союз є асоціацією або групою, що складається з низки країн, метою якої є сприяння створенню зон вільної торгівлі між країнами-членами цієї групи [23]. Для підтримки оптимальних та ефективних торговельних відносин між державами-членами Групи визначено низку обов'язкових стандартів, які є основними характеристиками інтеграційного процесу в сфері вільної торгівлі. Ці стандарти включають створення єдиної валюти, ліквідацію митних зборів між державами-учасниками Союзу, наявність угод про вільний рух капіталу та робочої сили, угоди щодо гармонізації фіскальної та монетарної політики, а також існування наднаціональних органів управління та проведення єдиної макроекономічної політики.

Політичний союз передбачає перетворення вже сформованого та розвинутого єдиного ринкового простору в єдиний цілісний господарсько-політичний організм. Політична інтеграція – це мета зміцнення та об'єднання соціальних, політичних, військових, економічних структур чи етнічних груп у рамках однієї чи кількох держав з метою протидії деструктивним внутрішнім і зовнішнім силам. Політична інтеграція є результатом і формою інтернаціоналізації всього суспільного життя. Це одна з основних тенденцій розвитку світової цивілізації, прискорена сучасними науково-технічними досягненнями, покращенням обміну інформацією та визнанням необхідності спільного вирішення глобальних проблем.

Інтеграційні процеси, відображені в теорії та реалізовані на практиці, завжди мають сукупні чи локальні наслідки, формальні та неформальні прояви, позитивний чи негативний вплив на явища та процеси життєдіяльності. Саме інтеграція являється тією рушійною силою, яка створює потенціал території, її ресурси, економіку, технології, інновації, людський капітал.

Важливим аспектом з теоретичних позицій також є дослідження інтеграції як визнаного системного процесу відтворення людини; економічного процесу; системного явища з точки зору витоків розвитку національних, регіональних і промислових підприємств і ринків; формування та відтворення середнього та великого підприємництва; виникнення та поширення транснаціонального капіталу; міжрегіонального об'єднання виробників, сфери послуг, банківської та фінансової інфраструктури.

За результатами проведеного дослідження визначено сутність та основні риси інтеграції. Систематизовано та узагальнено основні рівні та етапи міжнародної економічної інтеграції. Проведене дослідження всебічно та комплексно розкриває теоретичні основи міжнародної інтеграції. Серед широко кола праць, що присвячені питанню сучасної теорії інтеграції, дослідники пропонують велику кількість подібних визначень інтеграції, що відображають її

різноманіття та вплив на об'єкт дослідження, процеси мислення, формування новітніх явищ і управлінських рішень з інтегрованої точки зору. Міжнародну економічну інтеграцію визначають як рівень міжнародних економічних відносин, на якому відбувається процес економічного і політичного об'єднання країн на основі міжнародного поділу праці та реалізації узгодженої міжнародної торговельно-економічної політики.

Отже, міжнародна інтеграція є складним, багатограним, комплексним явищем, яке має певні рівні та особливості, визначені в ході проведеного дослідження. Міжнародна інтеграція має визначатися як процес інтеграції та проникнення країн з метою створення єдиного механізму функціонування та розвитку. Міжнародну інтеграцію класифікують за різними ознаками. Різні автори виділяють різні форми міжнародної економічної інтеграції. Так, найбільшого поширення в західній науковій літературі, а згодом і в Україні набуло трактування виникнення цілісної форми дослідниці Б. Балас.

1.2. Загальна характеристика ЄС

Європейський Союз (далі – ЄС) можна охарактеризувати як економічний та політичний союз, що об'єднує 27 країн на основі спільних людських і демократичних цінностей з метою досягнення стабільності, миру та процвітання. На території ЄС проживає понад 470 мільйонів громадян різних національностей, вірувань і традицій. ЄС це єдиний економічний, соціальний та гуманітарний простір, де кордони та непотрібні митниці скасовуються на користь вільного руху людей, продуктів і капіталу, необмеженого обміну інформацією та культурними та науковими цінностями. Освітні та гуманітарні програми ЄС для країн ЄС і поза ЄС сприяють утриманню молодих поколінь та обміну знаннями, досвідом і

науковими результатами.

Європейський Союз представляє собою унікальне явище в сучасній системі міжнародних відносин, оскільки нації та держави, що входять до нього, виявили найефективніші засоби та механізми для гармонійного поєднання, гармонізації національних, транснаціональних і спільних інтересів у всіх сферах.

Розширення та формування ЄС у формі інтеграційного об'єднання здійснювався на основі поступового та чітко визначеного прийняття рішень, з визначенням основних завдань та забезпеченням необхідного інструментарію. Формування такого складного інтеграційного об'єднання, як ЄС, потребувало величезних зусиль багатьох країн, оскільки спільно було розроблено та запроваджено багато складних програм та механізмів взаємодії, органів та інституцій, функціонування яких і стали основою євроінтеграційного процесу.

Процес створення ЄС проходив у чотири етапи.

Перший етап (1951-1972). Формування зони вільної торгівлі. Шість країн вирішили співпрацювати для підвищення ефективності вітчизняного виробництва. Це рішення було правильним, оскільки ці країни - Німеччина, Бельгія, Італія, Франція, Люксембург і Нідерланди знаходяться в Західній Європі. З 1951 року було прийнято численні закони, спрямовані на спрощення торгових відносин між цими країнами. Скасовано тарифи та обмеження обсягів імпорту та експорту. На торгівлю з іншими країнами було введено єдиний тариф. Потік грошей і обмін робочою силою стали легшими між країнами-членами ЄС.

Другий етап (1973-1986) в історії Євросоюзу відзначився створенням Митного союзу, але період в цілому вважався застійним. Розвиток значно сповільнився порівняно з першими роками інтеграції, особливо у порівнянні з економічним зростанням в США та Японії. Проте в цей час був утворений митний союз, спрощуючи систему торговельних відносин між країнами-учасниками. У 1973 році до ЄС приєдналися три нові країни (Великобританія, Данія та Ірландія). Протягом наступних п'яти років була заснована Європейська

валютна система (ЄВС), яка використовувала Єдину валютну одиницю (ЕКЮ). У цей час також почалася консолідація в сферах кредиту, валюти, промисловості та науки.

Третій етап (1987-1992) в історії Євросоюзу характеризується створенням спільного ринку та інтеграцією зовнішньої політики. Особливо важливою подією стало укладення Договору про Європейський Союз 7 лютого 1992 року. В цьому Договорі було закріплено створення єдиного громадянства ЄС, яке існує паралельно з національним громадянством. Протягом цього періоду країни домовлялися про спільну зовнішню політику, впроваджували методи боротьби зі злочинністю та інтегрували інші сфери. Також було розроблено та введено нову єдину валюту – євро.

Четвертий етап (1993-2000). Зміцнення політичної та економічної інтеграції, Європейський Союз налічує 15 країн-членів, а євро використовується виключно для безготівкових розрахунків і з 2002 року є єдиною платіжною валютою, яка також може використовуватися для готівкових операцій. Внутрішньополітичні та економічні процеси між країнами-учасницями все більше покращуються та зміцнюються.

Хронологія етапів розширення ЄС дає змогу виділити сім ключових хвиль розширення. Першими учасниками європейської інтеграції стали шість західноєвропейських країн: Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Франція. Перше розширення Європейського співтовариства відбулося на початку 1970-х років, коли Великобританія, Данія та Ірландія приєдналися до Європейського співтовариства. У 1980-х роках кількість держав-членів зросла з 9 до 12, Греція приєдналася в 1981 і 1986 роках. – Іспанія та Португалія. Після створення Європейського Союзу було кілька хвиль розширення. У 1995 році членами асоціації стали Австрія, Фінляндія та Швеція [25].

Найбільше розширення ЄС припадає на 2004 рік, коли до складу ЄС доєднано Польщу, Литву, Латвію, Естонію та Угорщину. Далі у 2007 році до ЄС

також долучаються Чехія, Словенія, Словаччина, Болгарія, Румунія, Кіпр, Мальта. Останньою хвилею розширення ЄС виступає доєднання Хорватії до ЄС у 2013 році.

Доцільно наголосити на тому, що приєднання нових держав-членів призвело до динамічного розвитку організаційної структури ЄС. Таким чином, в останні роки інституції ЄС переживають процес реформування, щоб підвищити свою ефективність і легітимність. Крім того, із збільшенням кількості держав-членів Європейського Союзу необхідно було шукати найкращий спосіб реформування організаційної структури ЄС, особливо системи прийняття рішень у Раді ЄС.

Аналізуючи сучасний стан розвитку інтеграційних та дезінтеграційних процесів у ЄС, його можна розглядати як період переходу від однополярного домінування Сполучених Штатів, в якому різні західні багатосторонні інституції беруть участь асиметрично, до багатополярного стану. У зв'язку з цим територіально-просторове розширення ЄС і створення політичних об'єднань у його межах розглядаються як чинники, що безпосередньо впливають на посилення асиметричної децентралізації структури міжнародних відносин.

Формування ЄС відбувається на основі поступового та поетапного прийняття рішень на основі чіткого визначення пріоритетних завдань, забезпечення їх відповідним інструментарієм. З самого початку ініціатори євроінтеграційного проекту віддавали перевагу спільним довгостроковим інтересам над відмінностями у підходах на національному урядовому рівні.

Отже, оцінка етапів розширення ЄС дала змогу визначити сім ключових хвиль розширення. Сьогодні ЄС складається з 27 європейських країн, об'єднаних універсальними демократичними цінностями для досягнення стабільності, миру та процвітання. ЄС є найбільшим економічним об'єднанням світу:

– Митний союз країн ЄС - сфера дії Митного союзу та його основні положення були підтверджені статтею 28 Маастрихтського договору про

заснування ЄС. Важливим елементом митної системи ЄС є єдина тарифна ставка, запровадження якої передбачено статтею 31 Угоди про заснування ЄС [26];

– Спільний ринок країн ЄС - внутрішній ринок ЄС (також відомий як єдиний внутрішній ринок) — це ринок без внутрішніх кордонів, який гарантує вільний рух товарів, людей, послуг і капіталу. Спільний ринок європейських країн був створений на основі Римського договору і, згідно з його положеннями, був спрямований на створення можливостей для вільної торгівлі у сфері руху товарів у межах Європейського співтовариства. Такі кроки дозволили закласти міцну основу для формування спільної економіки;

– Валютно-економічний союз ЄС – Європейська валютна система є специфічною організаційно-економічною формою відносин між країнами ЄС у валютній сфері з метою стимулювання процесу інтеграції та зменшення амплітуди коливань обмінних курсів національних валют та їх взаємозв'язків. Європейська валютна система працює за принципом "кошика", в якому курси національних валют змішуються відповідно до поточного курсу тієї чи іншої валюти;

– Єдина політична система ЄС – ЄС має інституційну структуру, спрямовану на просування та захист його цінностей, цілей та інтересів, інтересів своїх народів та інтересів його держав-членів. Створені структури також допоможуть забезпечити узгодженість, ефективність і узгодженість політики та дій ЄС. Кожна установа діє в межах своїх обов'язків, викладених у Конвенції, і згідно з процедурами, умовами та цілями, встановленими в ній [27].

Щодо загальної складової формату ЄС, політика ЄС відрізняється від політики інших організацій і держав через унікальну структуру Європейського Союзу. ЄС має певні характеристики як федерація, в якій окремі автономні органи наділені правом видавати закони.

Відповідно до Договору про Європейський Союз, основними цілями ЄС є "досягнення гармонійного, збалансованого та стабільного розвитку економічної

діяльності, високого рівня зайнятості та соціального захисту в усьому Співтоваристві". Це має бути досягнуто через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також впровадження спільної політики та заходів. Рівність між жінками та чоловіками, стабільне зростання без інфляції, високий рівень конкурентоспроможності та зближення економічних показників, високий рівень захисту та покращення навколишнього середовища, покращений рівень та якість життя, економічна та соціальна єдність та єдність держав-членів» [28].

Відповідно до Договору про Європейський Союз, «співтовариство діє в межах повноважень, наданих йому Угодою, і для цілей, викладених в Угоді. Співтовариство діятиме відповідно до принципу субсидіарності, лише якщо у сферах, які не входять до сфери його виключної компетенції, держави-члени не можуть повністю досягти цілей запланованих заходів, але це може бути краще здійснити на рівні Спільноти» [28].

Стаття 49 Лісабонського договору говорить: «Усі європейські держави, які визнають і поважають принципи, викладені в статті 1а («Союз заснований на повазі до людської гідності, свободи, демократії, рівності та прав людини») «Верховенство права, права людини та повага до етнічних меншин» Ці цінності є спільними для всіх держав-членів і реалізуються в суспільствах, заснованих на плюралізмі, недискримінації, толерантності, справедливості та солідарності, а також рівності між чоловіками та жінками».

Регулювання економіки базується на проведенні горизонтальних політик та політик у різних секторах економіки (секторальні). Для функціонування ЄС як політичного та економічного союзу запроваджено низку відповідних органів. Основні органи ЄС представлені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Характеристика функцій основних органів ЄС

Назва органу	Характеристика органу
Європейський парламент	Діє як законодавчий орган разом з Радою ЄС, керує бюджетом разом з Радою ЄС і остаточно затверджує бюджет. До повноважень органу належить здійснення демократичного контролю над інституціями, включаючи Європейську Комісію, і санкціонування проведення пленарних засідань членів Європейської Комісії в Страсбурзі та Брюсселі.
Європейська рада	Зустрічі на найвищому рівні глав держав і урядів, Президента Європейської Ради та Президента Європейської Комісії надають необхідний політичний імпульс для розвитку Європейського Союзу та визначають його загальні цілі та пріоритети.
Рада Європейського Союзу	Як законодавчий орган, діє спільно з Європейським парламентом, спільно з Європейським парламентом розпоряджається бюджетом, забезпечує координацію загальної економічної та соціальної політики, встановлює спільні принципи зовнішньої політики та політики безпеки.
Європейська комісія	Є вищим виконавчим органом і подає пропозиції щодо нових законів до Європейського парламенту та Ради ЄС, здійснює політику, контролює бюджет, забезпечує відповідність європейському законодавству та укладає міжнародні угоди зі своєю штаб-квартирою в Брюсселі.
Суд Європейського Союзу	Гарантує однакове застосування та тлумачення європейського права, має право розглядати судові спори між державами-членами, установами, компаніями та окремими особами, заснованими в Люксембурзі.
Європейський центральний банк	Разом з національними центральними банками формує Європейську центральну банківську систему та визначає монетарну політику в зоні євро, забезпечує цінову стабільність у євроні шляхом регулювання пропозиції грошей.
Європейський суд аудиторів	Орган перевіряє належне виконання бюджету та знаходиться в Люксембурзі.

Джерело: розроблено і складено автором.

Горизонтальні спільні політики – це такі політики, цілі, завдання і заходи яких розповсюджуються на всі сфери чи сектори європейської економіки. До таких політик належать: 1) політика регіонального розвитку (регіональна політика); 2) політика соціального розвитку (соціальна політика); 3) податкова політика; 4) політика щодо конкуренції; 5) політика у сфері довкілля (екологічна політика).

Політики у різних секторах економіки – це такі політики, цілі, завдання і заходи яких стосуються певних сфер чи секторів економіки. До таких політик належать: 1) підприємницька політика (стосується мале і середнє підприємство, тому секторальна); 2) політика у сфері досліджень і технологій (інноваційна); 3) енергетична політика; 4) транспортна політика; 5) сільськогосподарська політика; 6) політика щодо рибальства; 6) формується політика у туризму.

До зовнішніх політик ЄС відносяться: 1) торговельна політика (на основі митного союзу); 2) політика допомоги з розвитку; 3) політика щодо розвитку зовнішніх відносин, у тому числі Європейська політика сусідства.

Спільні політики щодо громадян включають: 1) забезпечення прав громадян та їх захист; 2) проведення інформаційної, аудіовізуальної та культурної політики; 3) проведення спільної політики щодо захисту прав споживачів.

ЄС має розгалужену структуру економічної політики, яка охоплює широкий спектр питань і стратегій для забезпечення стабільності, зростання та конкурентоспроможності своїх держав-членів [29]:

- спільний ринок: Європейський Союз створив спільний ринок, на якому товари, послуги, капітал і люди можуть вільно переміщатися між державами-членами без обмежень. Це створює умови для подальшого розширення торгівлі та інвестицій в Європейській об'єднаній економічній зоні.

- євро та економічна та фінансова інтеграція: Деякі країни ЄС використовують євро як спільну валюту для сприяння стабільності та

полегшення торгівлі між країнами. ЄС також розробляє політику економічної та фінансової інтеграції для координації економічної поведінки та реагування на економічні виклики.

– економічна конвергенція: ЄС прагне скоротити розрив у розвитку між регіонами та державами-членами через фонди та програми підтримки регіонів, що розвиваються. Спільна торгова політика: ЄС проводить спільну торговельну політику. Це означає укладення торгових угод з іншими країнами та регіонами на користь усіх держав-членів.

– інновації та наука: ЄС підтримує інновації, дослідження та розробки через різні програми та фонди з метою підвищення конкурентоспроможності європейських компаній та прискорення технологічного прогресу.

Ці аспекти є лише частиною основи економічної політики Європейського Союзу, яка постійно розвивається відповідно до змін у світовій економіці та внутрішніх потреб держав-членів.

Як висновок, ЄС варто визначити як економічний та політичний союз, до складу якого входять 27 країн, об'єднаних на основі спільних людських і демократичних цінностей для досягнення стабільності, миру та процвітання. Розширення та формування ЄС у формі інтеграційного об'єднання здійснювався на основі поступового та чітко визначеного прийняття рішень, з визначенням основних завдань та забезпеченням необхідного інструментарію.

Щодо загальної складової формату ЄС, політика ЄС відрізняється від політики інших організацій і держав через унікальну структуру ЄС. ЄС має певні характеристики як федерація, в якій окремі автономні органи наділені правом видавати закони. Водночас, на відміну від більшості країн, ЄС не має повноважень контролювати зовнішню політику, оборонну політику чи податкову політику, хоча має певні обмеження щодо ПДВ. Ці галузі повністю знаходяться в руках держав-членів ЄС.

1.3. Історія вступу Хорватії до ЄС

Хорватія є невеликою західнобалканською країною з точки зору території (56 594 км²) [30]. Будучи невеликою країною з населенням близько 4,5 мільйонів, Хорватія не створювала серйозних проблем з інтеграцією в інституціях та процедурах прийняття рішень ЄС. Окрім приєднання до класичних договорів, ратифікованих усіма державами-членами ЄС, для забезпечення приєднання нових членів до організації не потрібно проводити реформи європейських інституцій, як це було під час останніх розширень. Хорватія вважається колискою європейських цінностей на Західних Балканах. Приєднання Хорватії до ЄС відбулося 1 липня 2013 року, що стало особливою подією в історії розвитку ЄС.

Заявка на членство у ЄС була подана Хорватією у 2003 році, за результатами якої Європейська комісія надала рекомендацію щодо отримання статусу офіційного кандидата до ЄС у 2004 році. Європейська Рада у 2004 році схвалила надання такого статусу кандидата на членство Хорватії, далі було призначено дату переговорів про вступ на березень 2005 року, але пізніше вказану дату було перенесено.

У березні 2005 року Хорватія отримала попередження від ЄС про те, що неспроможність затримати підозрюваного у військових злочинах Анте Готовина створює небезпеку для країни в частині успішного ведення переговорів щодо євроінтеграції, незважаючи на те, що Хорватія наполягає на тому, що вона робить усе від неї залежне, щоб розшукати й заарештувати втікача, і заявила, що Готовина більше не було в Хорватії.

Насправді переговори почалися в жовтні 2005 року, безпосередньо перед арештом Готовина в Іспанії, відбулися на початку грудня того ж року і були визнані ЄС важливим переломним моментом для всього регіону, бо саме тоді

Хорватія зробила крок вперед від націоналізму до європейського майбутнього.

Ключові угоди між Хорватією та ЄС в контексті євроінтеграції представлені на рисунку 1.3.

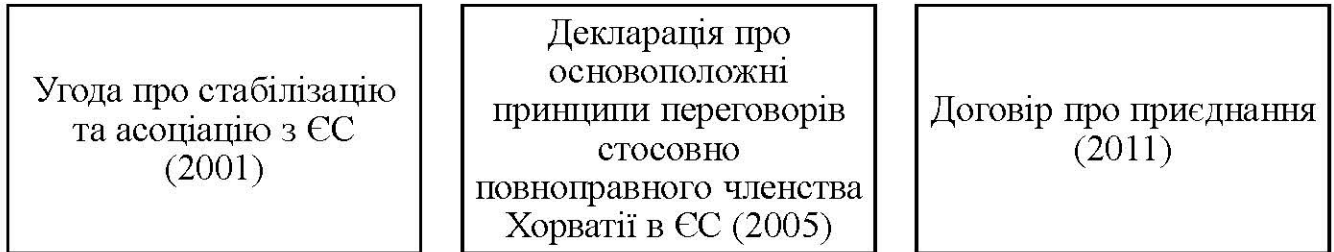

Рисунок 1.3 – Ключові угоди між Хорватією та ЄС

Джерело: розроблено і складено автором на основі [31, с. 312-317].

Щодо характеристики кожної з наведених угод, Угода про стабілізацію та асоціацію з ЄС (2001) передбачає створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, посилення співпраці в політичній та економічній сферах, доступ українських компаній до внутрішнього ринку ЄС, гармонізація законодавства України з правом ЄС.

19 січня 2005 року ухвалено Декларацію про основоположні принципи переговорів стосовно повноправного членства Республіки Хорватія в ЄС, яка стала наступною угодою на шляху євроінтеграції Хорватії.

У 2011 році Хорватія успішно завершила усі етапи переговорів і підписала Угоду про вступ з Європейським Союзом. Після цього, в січні 2012 року, відбувся всенародний референдум, на якому більшість виборців висловилися за членство Республіки Хорватія в Євросоюзі. Цей позитивний висновок референдуму підтвердив бажання хорватського народу приєднатися до ЄС [31, с. 313].

Щодо першого етапу вступу Хорватії до ЄС, 29 жовтня 2001 року Хорватія підписала Угоду про асоціацію та стабілізацію з Європейським Союзом. 21 лютого 2003 року Хорватія подала заявку на вступ до Європейського Союзу. Нарешті 17 березня 2005 року після передачі генерала А. Готовини Гаазькому

трибуналу офіційно розпочалися переговори про вступ Хорватії до Європейського Союзу. Відмова Ірландії ратифікувати Лісабонську угоду заблокував переговори про вступ Хорватії до Європейського Союзу [32, с. 86].

Другий етап в переговорах між Хорватією та Європейським Союзом відзначився 19 січня 2005 року, коли Хорватський Сабор (парламент) прийняв Декларацію про основоположні принципи переговорів щодо повноправного членства Республіки Хорватія в ЄС. У цей час був також створений національний парламентський комітет для проведення переговорів щодо членства в ЄС. Важливою деталлю було те, що головою цього комітету обирався представник парламентської опозиції, що вказує на широкий національний консенсус та підтримку процесу євроінтеграції в Хорватії, який перетнув партійні межі [31, с. 313].

Щодо третього етапу вступу, за результатами складного та тривалого євроінтеграційного процесу для Хорватії, у 2013 році ця країна нарешті приєдналася до Європейського Союзу. При цьому перші дві спроби реалізації балканських інтеграційних проектів, а саме Королівства Сербів, Хорватії, Словенії та Югославії, певною мірою сприяли внутрішній консолідації регіону, але не об'єднали Балкани у євроінтеграційні проекти.

Балкани залишаються слабкою ланкою в планах Євросоюзу щодо розвитку транспортного сполучення з Чорним морем і Кавказом. Балкани проходить п'ятий транспортний коридор Трієст - Любляна - Загреб - Будапешт - Чоп - Київ. Крім того, через Мораво-Вардарський перевал проходить 10-й міжнародний транспортний коридор, що з'єднує Західну Європу і Грецію. Спроба стабілізувати ситуацію на Балканах поглине багато часу та ресурсів Європейського Союзу на десятиліття вперед. Після вступу в 2013 році Хорватії до Євросоюзу, він не додає поштовху євроінтеграції Боснії та Герцеговини, Сербії, Північної Македонії, Косово та Чорногорії [32, с. 88].

Щодо ускладнюючих обставин вступу Хорватії до ЄС, Словенія вимагала

вирішення питання кордону. Загалом громадськість підтримує вступ Хорватії до ЄС, проте можна зустріти і євроскептицизм серед хорватського населення. Перемовини щодо вступу були завершені Хорватією у 2011 році, за результатами яких було підписано Договір про вступ. У 2012 році у Хорватії провели референдум щодо вступу до ЄС. У 2013 році відбувається ратифікація та набрання чинності Договору, відповідно до якого закріплюється членство Хорватії у ЄС.

З моменту вступу до ЄС для громадян Хорватії почався новий етап життя їх країни, оскільки усі вони стали громадянами ЄС та отримали можливість вільно пересуватися та проживати в інших країнах ЄС, а також ще низці країн. Ряд країн дозволяють громадянам Хорватії працювати у власних країнах без обмежень, тоді як інші країни таки залишають часткові обмеження щодо праці для мешканців Хорватії, яка тепер є членом ЄС.

Вступ Хорватії до Європейського Союзу дає можливість державам-членам приймати національні заходи, що регулюють доступ громадян Хорватії до свого ринку праці протягом до п'яти років. Також, у випадку серйозних порушень національного ринку праці чи загрози таких порушень, ці обмеження можуть застосовуватися протягом двох років після повідомлення Комісії Європейського Союзу, що визначає граничний термін у сім років.

Громадянам Хорватії, які безперервно проживали в країні-члені ЄС протягом принаймні останніх п'яти років з 1 липня 2013 року, надано постійне місце проживання, що означає, що вони можуть працювати без будь-яких обмежень у приймаючій державі-члені ЄС, за умови, що протягом п'яти років безперервного проживання вони були найманим працівником, самозайнятою особою, студентом або членом сім'ї, який супроводжував громадянина ЄС.

Вступ Хорватії до ЄС також передбачав виконання ряду вимог, узагальнених та представлених на рисунку 1.4.

Щодо ролі Хорватії у євроінтеграційних процесах України, в 2009 році

обидві країни підписали меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці у сфері європейської інтеграції. У цьому документі сторони взяли на себе зобов'язання сприяти розвитку взаємовигідного співробітництва в сфері європейської інтеграції з метою наближення до європейських інституцій. Під час офіційного візиту Міністра оборони України Павла Лебедева до Республіки Хорватія у жовтні 2013 року хорватська сторона висловила свою підтримку євроінтеграційному процесу України, зокрема стосовно підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [34, с. 166].

Судова реформа

- Судова реформа для зміцнення незалежності, підзвітності, неупередженості, професіоналізму та ефективності судової системи; боротьба з корупцією та організованою злочинністю.

Співпраця з Міжнародним трибуналом для колишньої Югославії

- Органи ЄС офіційно вимагали від уряду Хорватії повної співпраці з Міжнародним трибуналом, що закладалась у допомозі із розслідуванням та покаранням воєнних злочинців, які воювали на боці Хорватії.

Територіальні суперечки

- Словенія, як країна-член ЄС блокувала приєднання Хорватії до союзу через територіальну суперечку.

Право землеволодіння

- Хорватія мусила нормативно забезпечити свободу на купівлю та продаж землі як для своїх громадян так і для іноземців, таким чином унеможливити майнову дискримінацію для останніх.

Приватизація суднобудівних установ

- Від Хорватії вимагали зупинити протекцію суднобудування та почати приватизацію цієї галузі.

Рисунок 1.4 – Основні вимоги до Хорватії для вступу в ЄС

Джерело: складено автором на основі [33].

Отже, Хорватія вважається колискою європейських цінностей на Західних Балканах. Приєднання Хорватії до ЄС відбулося 1 липня 2013 року, що стало особливою подією в історії розвитку ЄС. Угода про стабілізацію та асоціацію з ЄС (2001) передбачала створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, посилення співпраці в політичній та економічній сферах, доступ українських компаній до внутрішнього ринку ЄС, гармонізація законодавства України з правом ЄС. 19 січня 2005 року ухвалено Декларацію про основоположні принципи переговорів стосовно повноправного членства Республіки Хорватія в ЄС, яка стала наступною угодою на шляху євроінтеграції Хорватії. У 2011 році Хорватія успішно завершила всі етапи переговорів та підписала Угоду про вступ з Європейським Союзом. У січні 2012 року відбувся всеукраїнський референдум щодо приєднання Республіки Хорватія до Євросоюзу, де більшість виборців висловили підтримку членства в ЄС. Хорватія пройшла складний та тривалий період на шляху до євроінтеграції, проте успішне виконання поставлених завдань та визначених вимог дало змогу досягти ключової мети, а саме вступ Хорватії до ЄС. Варто додати, що 2013-2023 рік є довгим періодом, тож розвиток відносин Хорватії із ЄС в умовах євроінтеграції буде більш докладно проаналізовано у наступному розділі наукового дослідження.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Встановлено, що міжнародна інтеграція – це процес економічного та політичного об'єднання країн, заснований на розвитку глибоких і стабільних зв'язків і розподілу праці між економіками, а також взаємодії виробничих структур на різних рівнях і в різних формах. Серед широко кола праць, що присвячені питанню сучасної теорії інтеграції, дослідники пропонують велику кількість подібних визначень інтеграції, що відображають її різноманіття та

вплив на об'єкт дослідження, формування управлінських рішень з інтегрованої точки зору. Визначено сутність та основні риси інтеграції. Систематизовано та узагальнено основні рівні та етапи міжнародної економічної інтеграції. Доведено, що міжнародна інтеграція є складним, багатограним, комплексним явищем, яке має певні рівні та особливості, визначені в ході проведеного дослідження. Виділено основні форми міжнародної економічної інтеграції. Найбільшого поширення в західній науковій літературі, а згодом і в Україні набуло трактування форм інтеграції у дослідженнях Б. Балаас, яка розрізняє п'ять форм інтеграції: зони вільної торгівлі, митні союзи, спільні ринки, економічні союзи та «повна економічна інтеграція».

2. Визначено, Європейський Союз як економічний та політичний союз, до складу якого входять 27 країн, об'єднаних на основі спільних людських і демократичних цінностей для досягнення стабільності, миру та процвітання. Першими учасниками європейської інтеграції стали шість західноєвропейських країн: Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Франція. Перше розширення Європейського співтовариства відбулося на початку 1970-х років. У 1980-х роках кількість держав-членів зросла з 9 до 12. Загалом після створення Європейського Союзу було сім хвиль розширення, а кількість країн збільшилася до 27 країн. Розширення та формування ЄС у формі інтеграційного об'єднання здійснювався на основі поступового та чітко визначеного прийняття рішень, з визначенням основних завдань та забезпеченням необхідного інструментарію. Формування такого складного інтеграційного об'єднання, як ЄС, потребувало величезних зусиль багатьох країн, оскільки спільно було розроблено та запроваджено багато складних програм та механізмів взаємодії, органів та інституцій, функціонування яких і стали основою євроінтеграційного процесу.

3. Ідентифіковано, що Хорватія вважається колискою європейських цінностей на Західних Балканах. Процес її вступу в Європейський Союз був ускладнений взаємодією зі Словенією, яка є державою-членом ЄС. Словенія

наполягала на тому, що питання кордону між обома країнами повинно бути вирішено до вступу Хорватії в ЄС. Хорватія завершила переговори про вступ 30 червня 2011 року та підписала Договір про вступ 9 грудня 2011 року. 22 січня 2012 року в Хорватії відбувся референдум щодо членства в ЄС. Процес ратифікації завершився 21 червня 2013 року, і Хорватія стала повноправним членом Європейського Союзу з 1 липня 2013 року. Хорватія пройшла тривалий і важкий процес євроінтеграції, але успішне виконання вимог допомогло Хорватії досягти головної мети, стати членом ЄС. Приклад Хорватії також може бути актуальним і корисним для України, яка зараз також перебуває у тривалому та складному процесі виконання вимог євроінтеграції з метою вступу до ЄС.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ХОРВАТІЇ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

2.1. Аналіз основних показників розвитку національної економіки Хорватії

Республіка Хорватія є економічно розвиненою країною в південно-східній Європі та членом ООН, СОТ, ЄС, НАТО, Організації економічного співробітництва та розвитку, ЦЄІ та Адріатико-Іонічної ініціативи. В Республіці Хорватія 81-ша найбільша економіка у світі за номінальним ВВП і 21-ша в ЄС [35]. Хорватія має сильне сільське господарство; завдяки їхнім 1,3 млн. га сільськогосподарських угідь і 2,2 млн. га лісів, вони самодостатні у виробництві пшениці, птиці, яєць, вина, кукурудзи та деревини.

Найважливішими секторами хорватської економіки є оптова та роздрібна торгівля, транспорт, послуги розміщення та харчування, промисловість та державне управління, оборона, освіта, охорона здоров'я та соціальна робота. В економічному виробництві Хорватії значною мірою домінує сектор послуг, на який припадає 66% [38].

Окрім традиційно сильного туризму, транспорту, торгівлі та сфери послуг, сучасна Республіка Хорватія має досить розвинену промисловість (переважно харчова, машинобудівна, легка та хімічна промисловість) та сільське господарство (нові галузі, такі як штучне рибальство) [36].

Незважаючи на те, що Хорватія залишається однією з найбагатших республік колишньої Югославії, економіка Хорватії сильно постраждала під час війни 1991-95 років. Виробництво в країні за цей час впало, і Хорватія пропустила перші хвилі інвестицій у Центральну та Східну Європу, які послідували за падінням Берлінської стіни. Проте між 2000 і 2007 роками економічна доля Хорватії почала покращуватися з помірним, але стійким

зростанням ВВП між 4% і 6%, що було спричинено відновленням туризму та споживчими витратами, зумовленими кредитами. Інфляція за той самий період залишалася помірною, а валюта, куна, стабільною [37].

Вступ до ЄС посилив тиск на уряд щодо скорочення відносно високого державного боргу Хорватії, і в результаті Загреб скоротив витрати та залучив додаткові надходження за рахунок більш суворого збору податків і підвищення податку на додану вартість. Уряд також намагався прискорити приватизацію нестратегічних активів із неоднозначним успіхом. Однак економічне відновлення Хорватії все ще є дещо крихким, оскільки одна з найбільших компаній країни майже розвалилася у 2017 році [37].

Хоча ВВП країни постійно зростає після рецесії та економічної кризи, пандемія Covid-19 значно вплинула на хорватську економіку; він досяг докризового рівня у 2019 році, але останній удар від пандемії коронавірусу завдала статистика 2020 року, яка показала падіння ВВП на 8,4%. Це було одне з найбільших скорочень ВВП не лише в ЄС, а й у Європі та регіоні Центральної Азії загалом [38].

Тим не менш, очікується, що економічна діяльність Хорватії поступово відновиться та зросте після спаду, який стався у 2020 році через пандемію; За даними Світового банку, у 2021-2023 роках зростання очікувалось в середньому на 4,5% на рік [38].

Хорватія підтримує стабільний рівень міжнародного кредитного рейтингу, незважаючи на високий державний борг (82,7% ВВП у 2020 р.) і падіння економіки на 8,4% у 2020 р. через вплив COVID-19 [35]. Хорватія посідає 51 місце в рейтингу ділової активності Світового банку за 2020 рік. Відповідно до Звіту про людський розвиток Програми розвитку ООН за 2020 рік, Хорватія належить до групи країн з дуже високим індексом людського розвитку (43 місце) [35].

У 2016 році Хорватія продемонструвала прагнення покращити бізнес-

клімат, спростивши свій податковий кодекс, щоб стимулювати зростання за рахунок внутрішнього споживання та іноземних інвестицій. Хорватія працювала над тим, щоб стати регіональним енергетичним гравцем і планує імпортувати скраплений газ і реекспортувати його європейським споживачам [37].

План відновлення та стійкості Хорватії зосереджений на тому, щоб допомогти Хорватії стати більш стійкою. План, який підтримується грантами в розмірі 6,3 мільярда євро, спрямованих на 146 інвестицій і 76 реформ, спрямованих на (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – План відновлення та стабілізації економіки Республіки Хорватії на 2024 рік

Джерело: створено автором на основі [38].

Отже, на найближчі роки перед економікою Хорватії стоїть низка важливих завдань та цілей, таких як розвиток інновацій, цифровізація освіти, покращення бізнес-середовища тощо. Усі зазначені цілі відповідають кращим європейським практикам, тож доходимо висновку про те, що європейська інтеграція позитивно впливає на розвиток національної економіки Республіки Хорватія.

Таким чином, у зазначеному звіті представлено динаміку основних показників національної економіки Республіки Хорватія за останні п'ять років. Обрані для аналізу основні показники економіки представлені на рисунку 2.2.

Чисельність населення (млн.)

ВВП реальний (млрд євро)

ВВП реальний на душу населення (євро)

Темп зміни ВВП, %

Темп зростання заробітної плати (річна змінна %)

Рівень безробіття (% активного населення)

Темп зміни державного боргу (% ВВП)

Темп зміни інфляції (CPI, річна змінна %)

Рисунок 2.2 – Обрані для аналізу економіки Республіки Хорватія
показники

Джерело: створено автором.

Відповідно до обраної методики, варто дослідити динаміку основних показників економіки Республіки Хорватія у період з 2013 по 2022 роки.

Таблиця 2.1 – Динаміка чисельності населення Республіки Хорватія за 2013-2022 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Населення (млн.)	4.3	4.2	4.2	4.2	4.1	4.1	4.1	4.0	3.9	3.9

Джерело: створено автором на основі [39].

З 2013 року спостерігаємо зниження чисельності населення на 0,4 млн. ос. або -9,3%, що негативно характеризує хорватську економіку. Проаналізуємо також динаміку наступного показника національної економіки Республіки Хорватія.

Таблиця 2.2 – Динаміка реального ВВП та реального ВВП на душу населення Республіки Хорватія за 2013-2022 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ВВП (млрд євро)	59.5	59.3	50.9	52.5	56.0	52.1	54.9	50.6	58.4	68.0
ВВП на душу населення (євро)	14.0	14.0	12.1	12.2	12.5	12,73	13,50	12,49	15,05	17,64

Джерело: створено автором на основі [39].

Спостерігаємо зростання реального ВВП на 8,5 млрд. євро або +14,2 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Спостерігаємо зростання ВВП на душу населення на 3,64 євро або +26 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Таким чином, аналіз динаміки реального ВВП та реального ВВП на душу населення засвідчив відповідні позитивні тенденції. Проаналізуємо також динаміку наступного показника національної економіки Республіки Хорватія. Статистичні дані щодо динаміки змін реального ВВП, внутрішнього попиту та державного споживання представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка темпів зміни реального ВВП, внутрішнього попиту, приватного та державного споживання Республіки Хорватія за 2013-2022 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Темп зміни ВВП (річна змінна %)	-0.4	-0.4	2.5	3.6	3.4	2.8	3.4	-8.6	13.8	6.3
Темп зміни внутрішнього попиту (річна змінна %)	2.2	2.4	2.3	2.7	2.8	3.2	4.7	-3.2	8.0	4.5
Темп зміни приватного споживання (річна змінна %)	2.1	2.0	2.2	2.1	2.8	3.3	4.0	-5.2	10.7	6.7
Темп зміни державного споживання (річна змінна %)	1.8	2.0	2.0	2.1	2.3	2.2	2.8	3.5	3.0	2.7

Джерело: створено автором на основі [39].

З 2013 року спостерігаємо дозитивну динаміку показників темпів зміни реального ВВП, внутрішнього попиту, приватного та державного споживання, що позитивно характеризує хорватську економіку. Проаналізуємо також динаміку наступного показника національної економіки Республіки Хорватія.

Таблиця 2.4 – Динаміка темпів зміни інвестицій в основний капітал, промислового виробництва та роздрібних продажів Республіки Хорватія за 2013-2022 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Темп зміни інвестицій (річна змінна %)	0.2	0.1	0.3	0.7	1.7	3.9	9.0	-5.0	6.6	0.1
Темп зміни промислового виробництва (річна змінна %)	0.3	-0.2	0.4	0.5	0.2	-0.8	0.6	-3.4	6.4	1.6
Темп зміни роздрібних продажів (річна змінна %)	1.1	1.3	1.3	2.0	2.5	4.0	3.6	-5.6	11.7	2.0

Джерело: створено автором на основі [39].

З 2013 року спостерігаємо, що динаміка темпів зміни інвестицій в основний капітал, промислового виробництва та роздрібних продажів не є сталою, що свідчить про нестабільність хорватської економіки. Проаналізуємо також динаміку наступного показника національної економіки Республіки Хорватія.

Таблиця 2.5 – Динаміка темпів зростання заробітної плати Республіки Хорватія за 2013-2022 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Заробітна плата (річна змінна %)	7.0	7.2	7.2	6.5	5.0	4.8	4.8	6.7	4.0	8.3

Джерело: створено автором на основі [39].

З 2013 року спостерігаємо підвищення темпів зростання заробітної плати на 1,3 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Проаналізуємо також динаміку наступного показника національної економіки Республіки Хорватія.

Таблиця 2.6 – Динаміка рівня безробіття Республіки Хорватія за 2013-2022 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Безробіття (% активного населення)	17.3	17.3	16.2	13.1	11.2	8.4	6.7	7.7	7.6	6.7

Джерело: створено автором на основі [39].

З 2013 року спостерігаємо зниження рівня безробіття на 10,6%, що позитивно характеризує хорватську економіку. Проаналізуємо також динаміку наступного показника національної економіки Республіки Хорватія.

Таблиця 2.7 – Динаміка рівня інфляції Республіки Хорватія за 2013-2022 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Інфляція (CPI, річна змінна %)	2.2	-0.2	-0.5	-1.1	1.1	0.9	1.4	-0.7	5.5	13.1

Джерело: створено автором на основі [39].

З 2013 року спостерігаємо зростання рівня інфляції на 10,9 %, що негативно характеризує хорватську економіку. Проаналізуємо динаміку наступного показника національної економіки Республіки Хорватія.

Таблиця 2.8 – Динаміка темпів зміни фіскального балансу та державного боргу Республіки Хорватія за 2013-2022 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Темп зміни фіскального балансу (% ВВП)	0.2	0.3	0.1	0.05	0.1	-0.1	0.2	-7.3	-2.5	0.1
Темп зміни державного боргу (% ВВП)	72.2	72.5	73.1	75.5	68.1	73.1	70.9	86.8	78.1	68.2

Джерело: створено автором на основі [39].

Спостерігаємо зниження темпів зміни державного боргу на 4 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Проаналізуємо також динаміку наступного показника національної економіки Республіки Хорватія.

Таблиця 2.9 – Динаміка прямих іноземних інвестицій в Республіку Хорватія за 2013-2022 роки

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Прямі іноземні інвестиції (млрд євро)	1.6	5.4	0.1	0.8	0.8	2.1	6.4	2.2	6.7	5.1

Джерело: створено автором на основі [39].

З 2013 року спостерігаємо зростання прямих іноземних інвестицій на 3,5 млрд. євро або +218,75 %, що позитивно характеризує хорватську економіку.

На підставі проведеного аналізу динаміки основних показників національної економіки Республіки Хорватія за останні п'ять років нами визначено низку сильних та слабких сторін. Задля кращого унаочнення результатів дослідження представлені в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Оцінка сильних та слабких сторін національної економіки Республіки Хорватія

Сильні сторони	Слабкі сторони
Зростання ВВП	Скорочення кількості населення
Зростання заробітної плати	Зростання інфляції
Скорочення безробіття	Скорочення інвестицій
Зростання експорту та імпорту	Зниження роздрібних продажів
Приріст економічного зростання	Скорочення балансу поточного рахунку
Зростання прямих іноземних інвестицій	Зниження сальдо торгівлі товарами

Джерело: створено автором.

Отже, проведений аналіз дав змогу оцінити сильні та слабкі сторони національної економіки Республіки Хорватія. У наступних підрозділах перейдемо до більш поглибленого аналізу хорватської економіки відповідно до її ключових складових. Республіка Хорватія є економічно розвиненою країною в південно-східній Європі та членом ООН, СОТ, ЄС, НАТО, Організації економічного співробітництва та розвитку, ЦЄІ та Адриатико-Іонічної ініціативи. Найважливішими секторами хорватської економіки є оптова та роздрібна торгівля, транспорт, послуги розміщення та харчування, промисловість та державне управління, оборона, освіта, охорона здоров'я та соціальна робота. Окрім традиційно сильного туризму, транспорту, торгівлі та сфери послуг, сучасна Республіка Хорватія має досить розвинену промисловість. Вступ до ЄС посилив тиск на уряд щодо скорочення відносно високого державного боргу Хорватії, і в результаті Загреб скоротив витрати та залучив додаткові надходження за рахунок більш суворого збору податків і підвищення податку на додану вартість. Уряд також намагався прискорити приватизацію нестратегічних активів із неоднозначним успіхом. На найближчі роки перед економікою Хорватії стоїть низка важливих завдань та цілей, таких як розвиток інновацій, цифровізація освіти, покращення бізнес-середовища тощо. Усі зазначені цілі відповідають кращим європейським практикам, тож доходимо висновку про те,

що європейська інтеграція позитивно впливає на розвиток національної економіки Республіки Хорватія.

2.2. Аналіз торгівлі товарами Хорватії з країнами ЄС

Для аналізу торгівлі товарами Хорватії з країнами ЄС проаналізовано такі показники, як динаміка експорту товарів за останні п'ять років, динаміка імпорту товарів за останні п'ять років, показники зовнішньої торгівлі за країнами, товарна структура експорту та імпорту (рис. 2.3).

Рисунок 2.3 – Обрані для аналізу основні показники торгівлі товарами Хорватії

Джерело: створено автором.

Зовнішня торгівля товарами та послугами є важливою для хорватської економіки. Зокрема, експорт становить 42,7% ВВП, а імпорт – 49,7% (2020). Вартість експорту Хорватії у 2020 році склала 14,9 мільярда євро (зниження на 2,3%). Імпорт товарів становив 22,8 млрд євро (зниження на 8,8%). Негативне сальдо склало 7,9 млрд євро [35].

Аналіз динаміки експорту товарів свідчить, що за останні п'ять років спостерігаємо зростання зазначеного показника на 8,4 млрд. євро або + 68,85 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Щодо експорту товарів до країн ЄС, за останні п'ять років спостерігаємо зростання зазначеного показника на 8,24 млрд. євро або + 71,22 %.

Таблиця 2.11 – Динаміка показників експорту товарів Хорватії за 2018-2022

рр.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Темп зростання (2022 рік до 2018 року), %
Загальний експорт товарів в треті країни світу, млрд. євро	12,2	12,8	12	14,8	20,6	71,22
Частка у загальному експорті товарів в треті країни світу,	100	100	100	100	100	0
Експорт товарів до країн ЄС, млрд. євро	11,57	12,29	11,24	12,47	19,81	68,85
Частка у загальному експорті товарів в треті країни світу, %	94,84	96,02	93,67	84,26	96,16	1,32

Джерело: створено автором на основі [39-40].

Отже, переважну більшість експорту та імпорту товарів Хорватія здійснює саме до країн ЄС, що свідчить про залежність хорватської економіки від європейського ринку. За останні п'ять років зазначена тенденція зберігається, що підтверджують дані щодо частки експорту та імпорту товарів Хорватії до країн ЄС у загальному обсязі.

Основу товарної структури хорватського експорту у 2021 році [35]:

- продукція машинобудування, автомобілі (23,5%);
- промислова продукція (16,8%);
- різноманітні готові вироби (14,1%);
- продукція хімічної промисловості (13,4%);
- харчові продукти та живі тварини (12,1%);
- мінеральні паливо та мастила (8,7%);
- сировина, крім палива (7,4%).

Аналіз динаміки імпорту товарів засвідчив, що з 2018 року спостерігаємо зростання зазначеного показника на 16,8 млрд. євро або +76,71 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Динаміка імпорту товарів до ЄС засвідчила,

що за останні п'ять років спостерігаємо зростання зазначеного показника на 8,46 млрд. євро або +38,52 %.

Таблиця 2.12 – Динаміка показників імпорту товарів Хорватії і за 2018-2022 рр.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Темп зростання (2022 рік до 2018 року), %
Загальний імпорт товарів в треті країни світу, млрд. євро	21,9	23,3	20,9	26,2	38,7	76,71
Частка у загальному імпорті товарів в треті країни світу,	100	100	100	100	100	0
Імпорт товарів до країн ЄС, млрд. євро	20,96	20,29	15,58	23,95	30,42	38,52
Частка у загальному імпорті товарів в треті країни світу, %	95,71	87,10	74,55	91,41	78,60	-17,11

Джерело: створено автором на основі [39-40].

Структура імпорту до Хорватії складається з таких основних товарних груп [35]:

- продукція машинобудування та транспортних засобів (26,6%);
- продукція промисловості (17,9%);
- продукція хімічної промисловості (16,6%);
- різні готові вироби (14,4%);
- харчові продукти і живі тварини (11,3%);
- мінеральні паливно-мастильні матеріали (8,7%);
- непаливна сировина (1,7%).

У 2022 році більшість експорту Хорватія припадає на країни ЄС (у 2018 році на них припадало 68% усього експорту), а за межами ЄС – на країни-сусіди Боснію і Герцеговину (9%) та Сербію (4%). Основним експортом є мінеральне паливо, електричні машини, деревина, вироби з чавуну або сталі, транспортні

засоби та пластик. Подібна ситуація з їхнім імпортом, переважно з країн-членів ЄС (78%). За межами ЄС він в основному надходить з Боснії та Герцеговини та Китаю (3%) [38].

Найважливіші зовнішньоторговельні партнери Хорватії:

- Експорт – Німеччина, Італія, Словенія, Боснія і Герцеговина, Угорщина;
- Імпорт - Німеччина, Італія, Словенія, Угорщина, Австрія.

Рисунок 2.4 – Основні зовнішньоторговельні партнери Хорватії по експорту товарів, млрд. євро

Джерело: створено автором на основі даних [35].

Рисунок 2.5 – Основні зовнішньоторговельні партнери Хорватії в імпорті товарів, млрд. євро

Джерело: створено автором на основі даних [35].

Отже, членство в ЄС відкриває доступ до великого ринку споживачів для хорватських підприємств, що сприяло збільшенню обсягів експорту. Участь в єврозоні та використання євро як офіційної валюти може забезпечити фінансову стабільність та зменшити ризик валютних коливань для бізнесу. Членство в ЄС може сприяти обміну технологічними інноваціями, досвідом, що сприяє розвитку бізнесу та підвищенню конкурентоспроможності.

Для аналізу торгівлі товарами Хорватії з країнами ЄС проаналізовано такі показники, як динаміка експорту товарів, динаміка імпорту товарів, показники зовнішньої торгівлі за країнами, товарна структура експорту та імпорту. Результати проведеного аналізу засвідчили, що переважну більшість експорту та імпорту товарів Хорватія здійснює саме до країн ЄС, що свідчить про залежність хорватської економіки від європейського ринку. За останні п'ять років зазначена тенденція зберігається, що підтверджують дані щодо частки експорту та імпорту товарів Хорватії до країн ЄС у загальному обсязі.

Аналіз динаміки імпорту товарів засвідчив, що з 2018 року спостерігаємо зростання зазначеного показника на 16,8 млрд. євро або +76,71 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Динаміка імпорту товарів до ЄС засвідчила, що за останні п'ять років спостерігаємо зростання зазначеного показника на 8,46 млрд. євро або +38,52 %.

Таким чином, інтеграція в торгівлі товарами має численні переваги, які сприяють підвищенню ефективності та конкурентоспроможності Республіки Хорватія на міжнародному ринку товарів. Членство в ЄС дозволяє Хорватії користуватися внутрішнім ринком ЄС без торговельних бар'єрів та мит. Це полегшує торгівлю товарами між Хорватією та іншими країнами-членами ЄС.

2.3. Аналіз торгівлі послугами Хорватії з країнами ЄС

Задля аналізу торгівлі послугами Хорватії з країнами ЄС обрано низку показників, які дають змогу визначити переваги від євроінтеграції для Хорватії у сфері торгівлі (рис. 2.6).

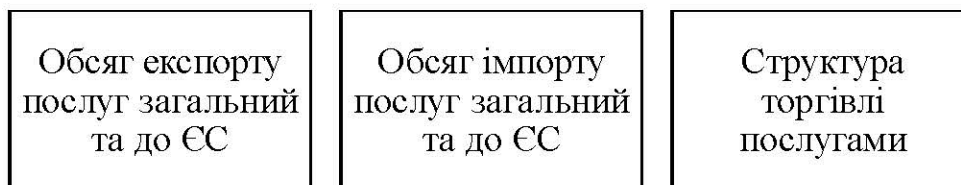

Рисунок 2.6 – Обрані для аналізу основні показники торгівлі послугами Хорватії з країнами ЄС

Джерело: створено автором.

Аналіз динаміки експорту послуг свідчить, що за останні п'ять років спостерігаємо зростання зазначеного показника на 4,22 млрд. євро або + 25,89 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Щодо експорту послуг до країн ЄС, за останні п'ять років спостерігаємо зростання зазначеного показника на 6,1 млрд. євро або + 54,46 %.

Таблиця 2.13 – Динаміка показників експорту послуг Хорватії і за 2018-2022 рр.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Темп зростання (2022 рік до 2018 року), %
Загальний експорт послуг в треті країни світу, млрд. євро	16,3	17,2	10,3	16,9	20,52	+25,9
Частка у загальному експорті послуг в треті країни світу,	100	100	100	100	100	0
Експорт послуг до країн ЄС, млрд. євро	11,2	12,7	8,6	13,3	17,3	+54,5
Частка у загальному експорті послуг в треті країни світу, %	68,7	73,8	83,5	78,7	84,3	+15,6

Джерело: створено автором на основі [43].

Отже, переважну більшість експорту та імпорту послуг Хорватія здійснює саме до країн ЄС, що свідчить про залежність хорватської економіки від європейського ринку. За останні п'ять років зазначена тенденція зберігається, що підтверджують дані щодо частки експорту та імпорту послуг Хорватії до країн ЄС у загальному обсязі.

Аналіз динаміки імпорту послуг засвідчив, що з 2018 року спостерігаємо зростання зазначеного показника на 1,3 млрд. євро або +27,7 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Динаміка імпорту послуг до ЄС засвідчила, що за останні п'ять років спостерігаємо зростання зазначеного показника на 1,0 млрд. євро або +37 %.

Таблиця 2.14 – Динаміка показників імпорту послуг Хорватії за 2018-2022 рр.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Темп зростання (2022 рік до 2018 року), %
Загальний імпорт послуг в треті країни світу, млрд. євро	4,7	5,5	5,7	4,1	6,0	+27,7
Частка у загальному імпорті послуг в треті країни світу,	100	100	100	100	100	0
Імпорт послуг до країн ЄС, млрд. євро	2,7	3,1	3,2	2,6	3,7	+37,0
Частка у загальному імпорті послуг в треті країни світу, %	57,4	56,4	56,1	63,4	61,7	+4,3

Джерело: створено автором на основі [43].

На торгівлю послугами всередині ЄС припадає 67% експорту Хорватії (Німеччина 13%, Італія 12% і Словенія 10%), тоді як за межами ЄС 9% припадає на Боснію та Герцеговину та 5% на Сербію. З точки зору імпорту, 77% надходить з країн-членів ЄС (15% Німеччини, Італії 12% і Словенії 11%), тоді як за межами ЄС 5% надходять з Китаю і 3% надходять з Боснії та Герцеговини [42].

Щодо основних експортерів та імпортерів послуг між Хорватією та іншими країнами ЄС, дані таблиці 2.4 свідчать про те, що такими країнами є: Німеччина,

Австрія, Італія, Словенія, Боснія і Герцеговина. Тож якщо порівнювати із країнами, що найбільше імпортують та експортують товарів з Хорватії, то бачимо, що ці ж самі країни є лідерами з міжнародної торгівлі послугами з Хорватією.

Щодо переваг інтеграції для Хорватії у частині торгівлі послугами, бачимо, що членство в ЄС дозволяє хорватським компаніям вільно надавати послуги на всьому єдиному ринку ЄС без обмежень та дискримінації. Інтеграція у ЄС призводить до поступового усунення правових та бюрократичних обмежень для торгівлі послугами, що полегшує ведення бізнесу та розширення меж національного ринку, що підтверджується статистичними даними щодо зростання обсягів торгівлі послугами в Хорватії.

ЄС встановлює єдині стандарти та правила для деяких секторів послуг, що сприяє стандартизації та полегшенню взаємодії між підприємствами в різних країнах. Доступ до великого ринку ЄС може допомогти хорватським компаніям збільшити свої можливості в експорті послуг та привертанні іноземних клієнтів.

Отже, для аналізу торгівлі послугами Хорватії з країнами ЄС проаналізовано такі показники, як динаміка експорту послуг, динаміка імпорту послуг, структура торгівлі послугами. Аналіз динаміки експорту послуг свідчить, що за останні п'ять років спостерігаємо зростання зазначеного показника на 4,22 млрд. євро або + 25,89 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Щодо експорту послуг до країн ЄС, за останні п'ять років спостерігаємо зростання зазначеного показника на 6,1 млрд. євро або + 54,46 %. Аналіз динаміки імпорту послуг засвідчив, що з 2018 року спостерігаємо зростання зазначеного показника на 1,3 млрд. євро або +27,7 %, що позитивно характеризує хорватську економіку. Динаміка імпорту послуг до ЄС засвідчила, що за останні п'ять років спостерігаємо зростання зазначеного показника на 1,0 млрд. євро або +37 %.

2.4. Аналіз розвитку інших форм економічного співробітництва між Хорватією та країнами ЄС

Інтеграція Хорватії в ЄС може сприяти інвестиційній співпраці між Хорватією та іншими державами-членами ЄС. Важливо зазначити, що ефективність інвестицій залежить від багатьох факторів, таких як економічні умови, бізнес-середовище та правова система. Членство в ЄС може створити нові можливості, але країна також повинна активно сприяти створенню конкурентного та стабільного бізнес-середовища. Деякі аспекти, які можуть вплинути на інвестиційний сектор (рис. 2.7).

Рисунок 2.7 – Основні аспекти розвитку інвестицій в Хорватії в умовах євроінтеграції

Джерело: створено автором на основі [38].

Охарактеризуємо представлені на рисунку 2.7 аспекти більш детально:

– Усунення торгових бар'єрів і створення сприятливого середовища. Членство в ЄС призводить до усунення торгових бар'єрів і створення сприятливого середовища для інвестицій. Це може збільшити інтерес іноземних інвесторів до хорватського ринку;

- Доступ до європейських фондів та програм. Членство в ЄС дозволяє Хорватії отримувати фінансову підтримку від різних програм і фондів ЄС, спрямованих на розвиток економіки, інфраструктури, технологій та інших сфер;
- Стабільність і прозорість. ЄС визначив високі стандарти економічної стабільності та прозорості. Це підвищує довіру іноземних інвесторів і знижує інвестиційний ризик;
- Доступ до внутрішнього ринку. Членство в ЄС відкриває доступ до великого внутрішнього ринку, вільного від торговельних бар'єрів і тарифів, полегшуючи продаж продуктів і послуг;
- Залучення іноземних інвесторів. Членство в ЄС сигналізує іноземним інвесторам, що Хорватія стала частиною більшого європейського ринку, що може підвищити інвестиційну привабливість країни;
- Розвиток малого та середнього бізнесу. ЄС активно підтримує розвиток малих і середніх підприємств через різні програми та ініціативи, які можуть підтримати підприємництво в Хорватії.

Статистичні дані щодо руху інвестицій з ЄС до Хорватії представлені на рисунку 2.8. Спостерігаємо зростання обсягу інвестицій на 2,4 млрд. євро, що позитивно характеризує економічне співробітництво між Хорватією та країнами ЄС у інвестиційній сфері.

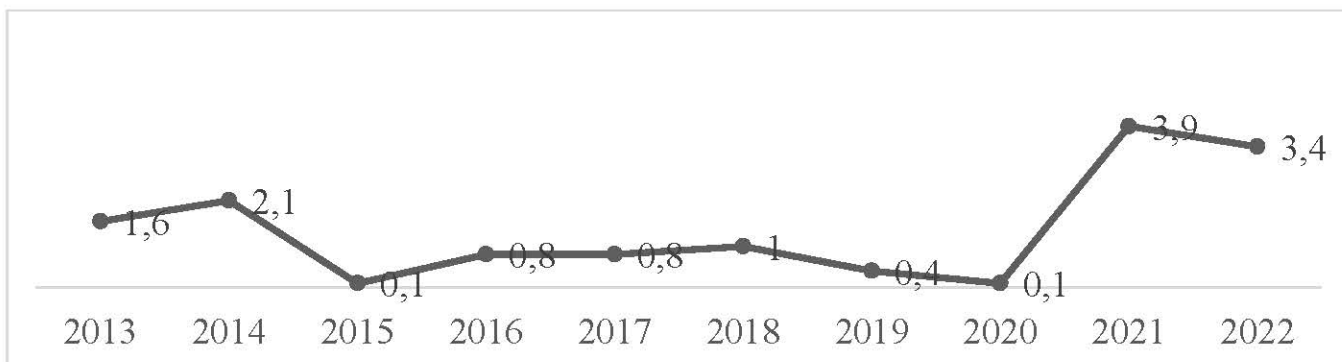

Рисунок 2.8 – Обсяг прямих іноземних інвестицій з країн ЄС до Хорватії за 2013-2022 рр., млрд. євро

Джерело: створено автором на основі [39].

Щодо економічної підтримки, розвиток економічної підтримки між Хорватією та ЄС базується на різноманітних ініціативах, програмах та фондах для підтримки економічного розвитку країни. Хорватія отримує фінансову підтримку через Європейський структурний та інвестиційний фонд, метою якого є зменшення економічної та соціальної нерівності між регіонами ЄС. Ці кошти спрямовані на інфраструктурні проекти, розвиток бізнесу, освіту та інші сфери.

Хорватія може отримати користь від Європейської політики сусідства, яка спрямована на зміцнення співпраці та розвитку з сусідами ЄС, включаючи фінансову та технічну допомогу. Ця політика передбачає визначення та впровадження низки пріоритетів разом із країнами-партнерами, що наблизить їх до ЄС. Ці пріоритети будуть включені до спільно узгодженого плану дій, що охоплюватиме ключові сфери, де будуть реалізовані відповідні конкретні дії. До таких сфер належать політичний діалог і реформи, торгівля та заходи щодо підготовки партнерів до поступової участі у внутрішньому ринку ЄС, судова система та внутрішні справи, енергетика, транспорт, інформаційне суспільство, охорона навколишнього середовища, наукова та інноваційна діяльність тощо [44].

Європейський зелений курс – ця стратегія спрямована на досягнення екологічної стійкості та включає фінансову підтримку проектів, які розвивають зелені технології, енергоефективність та інші екологічно орієнтовані ініціативи. Європейська зелена угода визначає засоби перетворення ЄС на ефективну, стійку та конкурентоспроможну економіку, що дозволить зробити Європу першим у світі кліматично нейтральним континентом до 2050 року [45].

Отже, варто зробити висновок, що усі вищезазначені заходи та ініціативи спрямовані на підтримку економічного розвитку, конкурентоспроможності та стійкості Хорватії в рамках членства в ЄС. Розвиток економічної підтримки між Хорватією та ЄС базується на різноманітних ініціативах, програмах та фондах для підтримки економічного розвитку країни. Хорватія отримує фінансову

підтримку від різних фондів, а також має можливість долучатися до низки програм та ініціатив.

Щодо розвитку туризму, інтеграція Хорватії в ЄС також впливає на розвиток туристичної галузі країни, яка вже відома своєю привабливістю для туристів. Інтеграція в ЄС робить Хорватію ще більш привабливою для туристів з інших країн-членів ЄС, оскільки це робить внутрішні подорожі легшими та менш стресовими. Членство в ЄС полегшує співпрацю з іншими країнами у сфері туризму.

Євроінтеграція збільшує інтерес іноземних інвесторів до туристичної інфраструктури Хорватії, сприяючи розвитку готельної індустрії, ресторанів, громадського харчування та інших орієнтованих на туризм секторів, оскільки ЄС має високі стандарти якості та безпеки послуг.

Інтеграція допомагає підвищити якість послуг у туристичній сфері та відповідати європейським стандартам. ЄС може підтримати розвиток туристичних зон у Хорватії, особливо тих, які мають недостатньо розвинену інфраструктуру. Важливо враховувати, що розвиток туризму в рамках інтеграції також може спричинити такі виклики, як зростання конкуренції та необхідність адаптації до європейських стандартів.

Статистичні дані щодо руху туристів з інших країн ЄС до Хорватії представлені на рисунку 2.9.

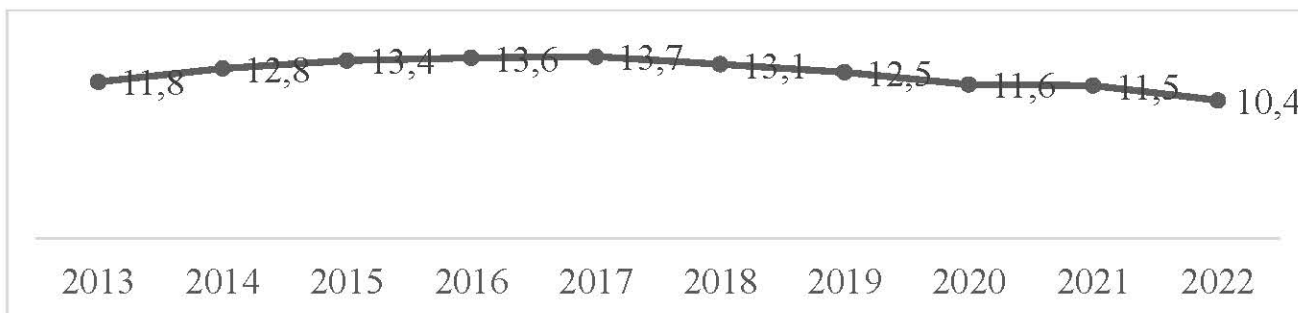

Рисунок 2.9 – Чисельність туристів з ЄС до Хорватії за 2013-2022 рр.,
млн. осіб

Джерело: створено автором на основі [46].

Отже, дані рисунку 2.9 свідчать про те, що з 2013 року кількість туристів знизилась на 1,4 млн. осіб або ж 11,86 %, що негативно характеризує розвиток туризму в Хорватії. Незважаючи на велику кількість переваг інтеграції до ЄС, сфера туризму в Хорватії зазнала негативного впливу в результаті євроінтеграції.

Інтеграція Хорватії до ЄС сприяє розвитку інших форм економічного співробітництва між Хорватією та країнами ЄС, таких, як інвестування, за рахунок зростання сприятливості середовища для інвестиційної діяльності, доступу до європейських фондів та програм, зростання стабільності та прозорості, доступу до єдиного ринку, залучення іноземних інвесторів, а також розвитку малого та середнього бізнесу.

Щодо економічної підтримки, розвиток економічної підтримки між Хорватією та ЄС базується на різноманітних ініціативах, програмах та фондах для підтримки економічного розвитку країни. Хорватія отримує фінансову підтримку через Європейський структурний та інвестиційний фонд, метою якого є зменшення економічної та соціальної нерівності між регіонами ЄС. Ці кошти спрямовані на інфраструктурні проекти, розвиток бізнесу, освіту та інші сфери.

Щодо розвитку туризму, інтеграція Хорватії в ЄС також впливає на розвиток туристичної галузі країни, яка вже відома своєю привабливістю для туристів. Інтеграція в ЄС робить Хорватію ще більш привабливою для туристів з інших країн-членів ЄС, оскільки це робить внутрішні подорожі легшими та менш стресовими. Незважаючи на велику кількість переваг інтеграції до ЄС, сфера туризму в Хорватії зазнала негативного впливу в результаті євроінтеграції.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Визначено, що республіка Хорватія є економічно розвиненою країною в південно-східній Європі та членом ООН, СОТ, ЄС, НАТО, Організації економічного співробітництва та розвитку, ЦЄІ та Адріатико-Іонічної ініціативи.

Найважливішими секторами хорватської економіки є оптова та роздрібна торгівля, транспорт, послуги розміщення та харчування, промисловість та державне управління, оборона, освіта, охорона здоров'я та соціальна робота. В економічному виробництві Хорватії значною мірою домінує сектор послуг. Проведений аналіз дав змогу оцінити сильні та слабкі сторони національної економіки Республіки Хорватія.

2. Встановлено, що інтеграція в торгівлі товарами дала численні переваги, які сприяли підвищенню ефективності та конкурентоспроможності Республіки Хорватія на міжнародному ринку товарів. Членство в ЄС дозволяє Хорватії користуватися внутрішнім ринком ЄС без торговельних бар'єрів та мит. Це полегшує торгівлю товарами між Хорватією та іншими країнами-членами ЄС.

3. Доведено, що членство в ЄС дозволило хорватським компаніям вільно надавати послуги на всьому єдиному ринку ЄС без обмежень та дискримінації. Інтеграція у ЄС призводить до поступового усунення правових та бюрократичних обмежень для торгівлі послугами, що полегшує ведення бізнесу та розширення меж національного ринку, що підтверджується статистичними даними щодо зростання обсягів торгівлі послугами в Хорватії.

4. Встановлено, що інтеграція Хорватії до ЄС також сприяла розвитку інших форм економічного співробітництва між Хорватією та країнами ЄС, таких, як інвестування, підтримка, туризм, за рахунок зростання сприятливості середовища для інвестиційної діяльності, доступу до європейських фондів та програм, зростання стабільності та прозорості, залучення іноземних інвесторів, а також розвитку малого та середнього бізнесу.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ПРИСКОРЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ЄС НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ХОРВАТІЇ

3.1. Використання досвіду Хорватії для прискорення інтеграції України у ЄС

Економіка Хорватії все більше страждає від світової кризи, так як країна увійшла в рецесію в першій половині 2009 року, і безробіття зростає і до сьогодні, що засвідчили результатами проведеного аналізу у попередньому розділі наукового дослідження. Варто додати, що макроекономічну стабільність Хорватії вдалося зберегти завдяки виваженій монетарній політиці. Були зроблені певні спроби збалансувати бюджет, але дефіцит бюджету значно зріс. Високий рівень зовнішньої заборгованості та великі короткострокові зобов'язання по виплаті є ключовими вразливими місцями економіки. Процес реструктуризації економіки та приватизації залишався повільним, а покращення бізнес-середовища було обмеженим.

Що стосується економічних аспектів запровадження євроінтеграційних вимог, Хорватія є функціонуючою ринковою економікою, тож країна повинна бути в змозі впоратися з конкурентним тиском і ринковими силами всередині ЄС, за умови, що вона й надалі рішуче впроваджуватиме свою комплексну програму реформ, щоб зменшити структурні недоліки. Реакція макроекономічної політики Хорватії загалом була адекватною для подолання побічних ефектів кризи.

Зокрема, грошово-кредитна політика успішно сприяла збереженню фінансової стабільності головним чином шляхом пом'якшення обмежень валютної ліквідності через регулятивні зміни. У відповідь на посилення фіскального тиску, деякі коригування витрат та заходи щодо компенсації падіння надходжень вживалися в контексті чергових переглядів бюджету.

За результатами проведених реформ удосконалено правову базу стратегічного та багаторічного бюджетного планування та звітності. Для покращення фінансового стану галузі охорони здоров'я було прийнято медичну реформу. Зменшилися зовнішні дисбаланси, збережено стабільність валютного курсу, зменшився інфляційний тиск. Банківський сектор залишився стійким до потрясінь, а зростання кредитування знизилося.

Було вжито заходів для посилення нагляду за фіскальними процесами. Для посилення фіскального планування та звітності встановлено новий Закон про бюджет, що окреслює процеси та ключові документи для підготовки, прийняття та виконання бюджету держави та місцевого самоврядування, рамки запозичень для місцевих і регіональних органів влади та процес прогнозування та контролю майбутніх витрат, включаючи багаторічні зобов'язання [47]. Таким чином, економіка Хорватії достатньо ефективно інтегрується до ЄС.

Інтеграція хорватської економіки в ЄС також пов'язана з багатьма проблемами та викликами. Важливою проблемою є адаптація до стандартів та норм ЄС, оскільки процес інтеграції включає гармонізацію хорватських правових і регулятивних стандартів з правилами ЄС, що вимагає суттєвих змін у національних правових системах та адміністративних процедурах. Хорватія повинна забезпечити свою конкурентоспроможність на внутрішньому ринку ЄС, що може вимагати вищої продуктивності, нижчих витрат і вищої якості продукції. Для підтримки конкурентоспроможності економіки важливо здійснювати стратегічні інвестиції в розвиток інфраструктури, що відповідає європейським стандартам.

Серйозною проблемою в Хорватії також залишається проблема корупції. Оскільки ЄС надає великого значення боротьбі з корупцією, країна повинна приділяти цьому питанню пильну увагу, щоб ефективно функціонувати в європейському контексті. Також системи фінансового менеджменту та бюджетної дисципліни мають відповідати стандартам ЄС.

Євроінтеграція спричиняє соціальні труднощі, наприклад, зміни на ринку праці, що може вплинути на рівень зайнятості та соціального захисту населення. Ці виклики вимагають комплексного підходу та активної участі уряду, населення та бізнес-сектору для забезпечення успішної інтеграції хорватської економіки в Європейський Союз.

Використання позитивних результатів євроінтеграції Хорватії може бути особливо актуальним у процесі приведення законодавства у відповідність до правових надбань ЄС. Проаналізувавши успіхи, проблеми та перспективи Хорватії в цьому процесі, можна буде розробити відповідну та ефективну стратегію адаптації законодавства України та передбачити проблеми цього процесу в Україні.

В умовах глобалізації Хорватія, яка є невеликою державою порівняно з іншими європейськими країнами перехідного періоду, вважає членство в ЄС найкращим шляхом до забезпечення розвитку та процвітання відповідно до реалізації своїх національних інтересів. Система цінностей ЄС найкраще відображала інтереси хорватського суспільства та державного будівництва. Аналіз змін, викликаних членством в ЄС, показує, що Хорватія виграє від членства в ЄС у довгостроковій перспективі та що її економічний, політичний, науковий, культурний і загальний розвиток буде кращим у межах ЄС, ніж поза його межами.

Хорватія має досвід європейської економічної інтеграції, який може бути цікавий та корисний для України, яка також заявила про свій намір вступити до ЄС. Хорватія здійснила низку реформ, щоб привести свої закони та стандарти у відповідність з правилами ЄС. Це включає реформи в різних сферах, від законодавства до інфраструктури.

Процес європейської інтеграції передбачає широкий спектр реформ, включаючи політичні, економічні та соціальні аспекти. Хорватія зазнала змін у політичній, економічній та соціальній сферах, щоб відповідати вимогам ЄС. ЄС

також приділяє велику увагу боротьбі з корупцією, а Хорватія має визначальний досвід у цьому питанні. Україна також повинна активно працювати над покращенням прозорості та систем управління для боротьби з корупцією.

Участь у європейській інтеграції вимагає від країн суворої фінансової дисципліни та ефективного фінансового менеджменту. Для України важливо забезпечити економічну стабільність і фінансову дисципліну. Важливим аспектом євроінтеграції є підтримка громадянського суспільства. Здатність органів влади слухати та враховувати громадську думку може сприяти швидшій та плавній інтеграції.

Важливо зазначити, що кожна країна має свої особливості та проблеми, і досвід однієї країни не обов'язково повністю застосовний до досвіду іншої. Проте ретельне вивчення досвіду Хорватії може дати корисні рекомендації та шляхи уникнення певних труднощів у євроінтеграційному процесі України.

У 2018 році уряд Хорватії розпочав розробку Національної стратегії розвитку до 2030 року [48]. Цей комплексний документ стратегічного планування призначений для направлення довгострокового розвитку хорватського суспільства та економіки, охоплюючи всі важливі аспекти. Стратегія ґрунтується на конкурентному економічному потенціалі Хорватії та враховує проблеми розвитку, визначені на різних рівнях - регіональному, національному, європейському та глобальному. Ключові елементи стратегічної основи включають бачення Хорватії, напрями розвитку та стратегічні цілі до 2030 року. Національна стратегія розвитку є найвищим національним законом у сфері стратегічного планування, визначаючи довгострокові пріоритети для галузевих стратегічних документів. Цей документ служить двом ключовим метам. По-перше, він визначає довгостроковий курс розвитку країни та стратегічні цілі на наступні десять років. По-друге, він встановлює орієнтири та пріоритети для переговорів з Єврокомісією стосовно використання коштів Європейського Союзу.

Національна стратегія розвитку Республіки Хорватія до 2030 року, яку затвердив уряд, спрямована на всебічний і гармонійний розвиток країни. Прогрес у досягненні напрямків розвитку та стратегічних цілей буде вимірюватися за допомогою ключових показників ефективності. Згідно із затвердженою стратегією, протягом наступних 10 років Хорватія спрямує свої внутрішні та європейські фінансові ресурси на конкретні напрямки, які визначені на (рис. 3.1).

Національна стратегія розвитку Республіки Хорватія до 2030 року, схвалена урядом, спрямована на всебічний і гармонійний розвиток країни. Прогрес у досягненні напрямків розвитку та стратегічних цілей буде вимірюватися за допомогою ключових показників ефективності. Відповідно до затвердженої стратегії, протягом наступних 10 років Хорватія зосередить свої внутрішні та європейські фінансові ресурси на наступних напрямках (рис. 3.1).

зміцнення конкурентоспроможності та інноваційності економіки і суспільства;

відновлення та зміцнення стійкості до криз;

реалізація зеленого та цифрового переходу;

забезпечення збалансованого регіонального розвитку

Рисунок 3.1 – Основні цілі економічного розвитку Хорватії в контексті євроінтеграції до 2030 року

Джерело: створено автором на основі даних [49, с. 180].

Отже, виконання запланованих заходів допоможе Хорватії стати конкурентоспроможною, інноваційною та безпечною країною, яка буде привабливою для інвесторів і туристів. Країна буде відрізнятися збереженою

культурою та впізнаваною ідентичністю, а також буде спрямована на сталий розвиток. Щодо ключових економічних реформ у Хорватії, реалізація яких запланована у 2024 році, у рамках Плану відновлення та стійкості очікуються наступні зміни в економіці Хорватії (рис. 3.2).

Спрощення та скасування нормативних вимог щодо надання послуг регульованими професіями	Прийняття законодавства для покращення використання відновлюваних джерел енергії,	Зміни щодо повного відокремлення управління оператором газотранспортної системи
Зменшення частки побутових відходів, що направляються на захоронення	Створення функціональної системи реалізації прав осіб з інвалідністю у сфері транспорту	Створення інформаційної системи простежуваності в ланцюгу постачання харчових продуктів
Прийняття Закону про туризм, створення основи для моніторингу та розвитку туристичного сектору	Прийняття актів про посадові оклади в державному управлінні	Прийняття нової законодавчої бази щодо державних підприємств з урахуванням рекомендацій ОЕСР
Прийняття змін до законодавчої бази у сфері правосуддя з новим Законом про безпозовне провадження	Створення нової платформи державних закупівель та мобільного додатку	Прийняття моделі фінансування освіти та догляду за дітьми раннього віку
Прийняття змін до Закону про пенсійне страхування	Запровадження процедури спільних закупівель для закладів охорони здоров'я	Прийняття стратегій зеленого оновлення міст.

Рисунок 3.2 – Основні реформи економіки Хорватії в контексті євроінтеграції у 2024 році

Джерело: створено автором на основі даних [47].

Варто додати, що зовнішня політика Хорватії щодо європейської та євроатлантичної інтеграції стикається з низкою проблем, включаючи економічну відсталість, військову невідповідність, внутрішню політичну нестабільність та відсутність громадської обізнаності про переваги членства в ЄС і НАТО. Однак ефективна зовнішня і внутрішня політика Загреба, а також визнання державами-членами НАТО і ЄС стратегічної важливості членства Хорватії для забезпечення безпеки на Балканах дозволять хорватам досягти своїх цілей.

Шлях кожної країни до членства в НАТО та ЄС визначається геополітичними, історичними та економічними факторами, а тому є різним. Водночас Україна може повчитися у хорватів послідовності та стабільності у здійсненні необхідних внутрішніх реформ та змін для досягнення своїх цілей.

Отже, Хорватія має досвід європейської економічної інтеграції, який може бути цікавий та корисний для України, яка також заявила про свій намір вступити до ЄС. Хорватія здійснила низку реформ, щоб привести свої закони та стандарти у відповідність з правилами ЄС. За результатами проведених реформ удосконалено правову базу стратегічного та багаторічного бюджетного планування та звітності. Для покращення фінансового стану галузі охорони здоров'я було прийнято медичну реформу. Зменшилися зовнішні дисбаланси, збережено стабільність валютного курсу, зменшився інфляційний тиск. Банківський сектор залишився стійким до потрясінь, а зростання кредитування знизилося.

Інтеграція хорватської економіки в ЄС також пов'язана з багатьма проблемами та викликами. Важливою проблемою є адаптація до стандартів та норм ЄС, оскільки процес інтеграції включає гармонізацію хорватських правових і регулятивних стандартів з правилами ЄС, що вимагає суттєвих змін у національних правових системах та адміністративних процедурах. Хорватія повинна забезпечити свою конкурентоспроможність на внутрішньому ринку ЄС, що може вимагати вищої продуктивності, нижчих витрат і вищої якості

продукції. Серйозною проблемою в Хорватії також залишається проблема корупції. Оскільки ЄС надає великого значення боротьбі з корупцією, країна повинна приділяти цьому питанню пильну увагу, щоб ефективно функціонувати в європейському контексті. Також системи фінансового менеджменту та бюджетної дисципліни мають відповідати стандартам ЄС.

Таким чином, використання позитивних результатів євроінтеграції Хорватії може бути особливо актуальним у процесі приведення законодавства у відповідність до правових надбань ЄС. Проаналізувавши успіхи, проблеми та перспективи Хорватії в цьому процесі, можна буде розробити відповідну та ефективну стратегію адаптації законодавства України та передбачити проблеми цього процесу в Україні.

3.2. Удосконалення стратегії інтеграції України у ЄС

Щодо рекомендацій з удосконалення стратегії економічної євроінтеграції України, досвід Хорватії для України особливо цікавий та корисний у контексті повоєнної відбудови. Для післявоєнної реконструкції, крім власних ресурсів, Хорватія отримала щедрю підтримку від міжнародної спільноти, включаючи ЄС, Світовий банк та ООН. Такі організації, як ООН, ЮНЕСКО, ІКОМОС, ЄС, надали країні необхідну правову, фінансову та освітню підтримку для постконфліктного відновлення [50].

Приблизно 1,5 мільйона євро було виділено на підтримку створення малих і середніх підприємств і споживчих кооперативів. Основною сферою підтримки малого та середнього підприємництва є агропромисловий комплекс, який мав великі виробничі потужності до та під час війни. Загальний обсяг фінансування склав 15,1 млн євро, із сумою фінансування 100 000 євро на підпроект [50].

Після війни хорватська економіка повільно відновлювалася, але корупція, непотизм та загальна відсутність прозорості перешкоджали ефективному здійсненню економічних і соціальних реформ і загальній післявоєнній відбудові. Відновлення пошкоджених або зруйнованих війною будівель пройшло відносно успішно. Приблизно 2,4 мільярда доларів витрачено у період з 1992 по 2003 рік у США та було відбудовано понад 126 тис. будинків, понад 123 тис. із цих будинків було повністю відбудовано. Місцеві органи влади та соціальні служби по всій країні отримали понад 273 мільйони доларів на післявоєнний ремонт, з них нараховано понад 98 мільйонів доларів, кошти витратили на ремонт 342 пошкоджених шкіл. З 2004 по 2006 роки Департамент виніс негативні рішення за 22 528 заявами та негативні рішення за 12 830 позитивними заявами. Однією з причин зволікання з розглядом рішень та апеляцій є громіздкі бюрократичні процедури. Заяви або скарги від адміністративних одиниць можуть розглядатися лише Міністерством Загреба, а не місцевими органами влади. Процес значно пришвидшився б, якби місцева влада розглядала питання реконструкції за місцем розташування об'єктів [50].

Відповідно до Закону про реконструкцію, люди, які хотіли отримати кошти на реконструкцію житла, мали заповнити документи, які мали перевірити відповідні державні органи. Жертви не могли заповнювати бланки самостійно; закон вимагав, щоб їх заповнювали місцеві чиновники. Ці складні кроки означали, що форми заповнювалися набагато рідше, ніж слід було, і людей заохочували намагатися самостійно відбудувати свої зруйновані будинки [50].

У 2006 році було повідомлено, що морфологія часто недооцінює справжній ступінь руйнування. Проект соціально-економічної реконструкції Хорватії спрямований на підтримку сільського населення (постійних мешканців, репатріантів, переміщених осіб, етнічних меншин, поселенців) у 13 округах, шляхом надання відповідних субсидій для підтримки малих і середніх підприємств. Це передбачає створення нових робочих місць та додатковий

заробіток, а також зменшення забруднених територій та регіональних нерівностей між відсталими регіонами. За оцінками проекту, у 2011 році від його роботи скористалося понад 84 000 людей.

У ТОДІ проживало 84 173 безпосередніх бенефіціарів програми, з яких 51 106 були класифіковані як уразливі групи (жінки та діти, люди з інвалідністю, люди похилого віку, безробітні). Завдяки цьому проекту було створено 1359 нових робочих місць і отримано 11 мільйонів євро доходу для малих і середніх підприємств і кооперативів. Завдяки значній допомозі іноземних інвесторів частка приватного сектора Хорватії у ВВП зросла з 60% до 70% між 2003 і 2007 роками. У Хорватії цей показник вважається досить високим, оскільки війна завадила плавному переходу від планової економіки до ринкової [50].

Отже, у контексті післявоєнної відбудови України може адаптувати та інтегрувати досвід Хорватії з реалізації проектів по соціально-економічній реконструкції та підтримці малого та середнього бізнесу.

Щодо пріоритетних галузей розвитку української економіки на засадах євроінтеграції, на нашу думку, удосконалення стратегії євроінтеграції економіки України має здійснюватися за наступними напрямками: удосконалення податкової системи, розвиток малого та середнього бізнесу, модернізація інфраструктури, розвиток відновлювальної енергетики, розвиток міжнародної співпраці, розвиток економіки на засадах цифровізації.

Тож наступною рекомендацією для інтеграції економіки України до ЄС є розвиток цифровізації економіки. З моменту створення ЄС активно працює над формуванням єдиного ринку, включаючи створення єдиної території всередині ЄС без внутрішніх кордонів або обмежень. З появою цифрової економіки на спільному ринку виникають нові виклики у сфері захисту персональних даних та інтелектуальної власності в онлайн-середовищі. На цьому фоні Європейський Союз продовжує вживати заходів для розвитку та вдосконалення єдиного ринку, зокрема шляхом прийняття нових законодавчих актів, які враховують виклики

цифрової економіки.

Метою створення єдиного цифрового ринку є реформування правових норм і забезпечення їх більшої узгодженості в рамках захисту прав споживачів, авторського права та онлайн-продажів. Європейська комісія встановлює низку пріоритетних цілей для розвитку єдиного цифрового ринку (рис. 3.3).

підвищити обсяг електронної комерції в ЄС шляхом протидії геоблокуванню та полегшенню міжнародної доставки посилок;

адаптація до цифрової епохи правил авторського права в ЄС;

оновлення регулювання аудіовізуального контенту в ЄС та співпраці з платформами для створення більш справедливих умов, сприяння європейським фільмам, захист дітей та боротьба з мовою ненависті;

посилення європейських можливості з реагування на кібератаки, зміцнивши Агентство Європейського Союзу з кібербезпеки, забезпечити кращий захист підприємств, державних установ і громадян ЄС;

допомога підприємствам будь-якого розміру, науковцям, громадянам та державним органам максимально використовувати нові технології, забезпечуючи наявність необхідних цифрових навичок та фінансування європейських досліджень у галузях охорони здоров'я та високопродуктивної комп'ютеризації процесів.

Рисунок 3.3 – Основні пріоритети розвитку цифрового ринку ЄС

Джерело: розроблено автором на основі [51].

Важливим драйвером розвитку європейського цифрового ринку є тенденція до запровадження цифрових інструментів розвитку економіки. Визначимо та проаналізуємо головні цілі програм європейського розвитку на засадах цифровізації (рис. 3.4).

В стратегіях спостерігається значний перетин по цілям та завданням розвитку.

Більшість політик націлені на зростання конкурентоздатності цільових промислових секторів, їх модернізацію.

Часто, економічні цілі комбінуються з соціальними та екологічними.

Варіації цілей пов'язані з амбіціями країн або ж внутрішніми причинно-наслідковими аспектами.

Хоча всі політики по цифровізації мають спільні цілі, вони також мають елементи, що надають унікальні риси кожній.

Рисунок 3.4 – Спільні риси стратегій впровадження цифровізації економіки у країнах ЄС

Джерело: розроблено автором на основі [51].

Варто також доповнити, що стратегії впровадження цифровізації економіки мають унікальні риси у кожній державі, що також є спільною загальною рисою для усіх країн (рис. 3.5).

Німеччина ставить більше на зростання продуктивності та ефективності в виробництві

Італія та Великобританія окремо ставлять завдання щодо прискорення в розробках технологій наступного покоління

Хорватія, Німеччина та Італія також ставлять завдання щодо забезпечення підтримки малого та середнього бізнесу в інноваціях

Великобританія, Франція та Іспанія акцентують на процесах швидкої комерціалізації інновацій

Рисунок 3.5 – Відмінності стратегій впровадження цифровізації економіки у країнах ЄС

Джерело: розроблено автором на основі [51].

Отже, на рисунку 3.5 представлено аналітичне узагальнення особливостей впровадження цифрової економіки в різних країнах Європи. Стратегії впровадження цифрової економіки відрізняються в кожній країні через певні особливості. Наприклад, деякі країни акцентують увагу на підтримці малих та середніх підприємств, інші надають пріоритет розвитку інновацій, а деякі спрямовані на підтримку розвитку технологій. Таким чином, конкретні характеристики визначають унікальні стратегії країн Європи у сфері реалізації цифрової економіки.

За результатами проведеного наукового дослідження також було здійснено узагальнення особливостей стратегії європейського розвитку на засадах цифровізації (рис. 3.6).

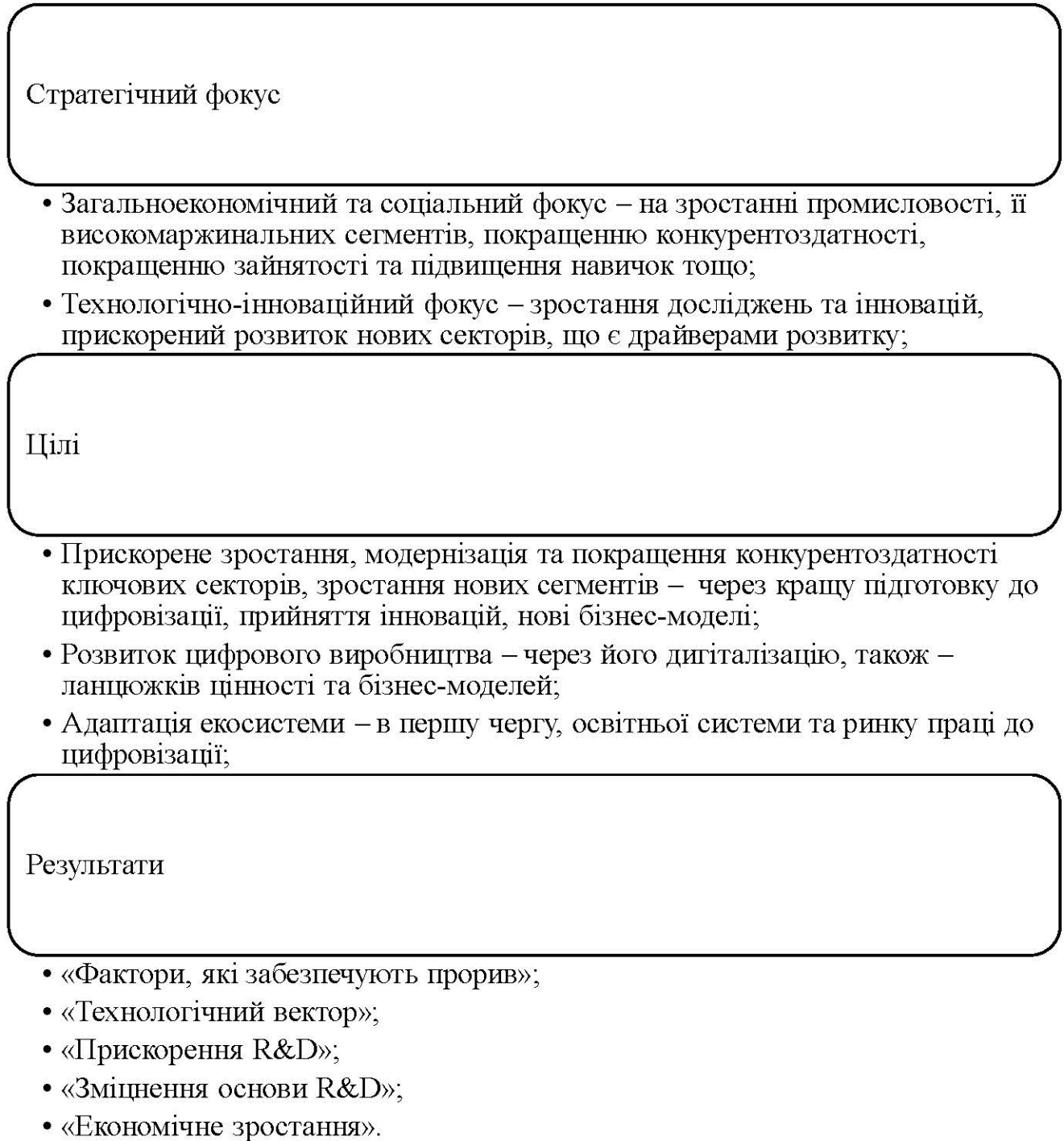

Рисунок 3.6 – Особливості стратегії впровадження цифровізації у країнах ЄС

Джерело: розроблено автором на основі [52].

Таким чином, на рисунку 3.6 представлено ключові особливості стратегії запровадження цифровізації економіки у європейських державах. Ці особливості стратегії запровадження було класифіковано за трьома основними критеріями, зокрема за критерієм стратегічного фокусу, цілей та результатів політики. Кожний із цих напрямів складається з ряду елементів, загальна характеристика яких представлена шляхом графічного моделювання.

За результатами проведеного наукового дослідження проаналізуємо також сильні та слабкі сторони, загрози та можливості використання європейського досвіду впровадження цифровізації економіки SWOT-аналіз європейського досвіду впровадження цифровізації економіки представлений у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – SWOT-аналіз розвитку економіки в ЄС на засадах цифровізації

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Упровадження нових проєктів у сфері ІТ; – Підвищення репутації держави на геополітичній арені; – Підвищення ефективності праці та новий досвід для робочої сили; – Запровадження інновацій; – Вихід на міжнародний ринок. 	<ul style="list-style-type: none"> – Необхідність приведення у відповідність вітчизняного законодавства; – Нерозвиненість галузі інтелектуальної власності; – Несприятливість політичної ситуації в країні; – Нестача фінансових ресурсів; – Бюрократичні перепони.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – Міжнародна кооперація у інноваційних галузях; – Запровадження технологічних рішень у промисловості та аграрному секторі; – Отримання грантів та підтримка іноземних інвесторів; – Підвищення рейтингів країни. 	<ul style="list-style-type: none"> – Шахрайські дії та кібератаки; – Фінансова залежність від іноземної підтримки; – Зменшення вартості людської праці; – Загроза інформаційній безпеці.

Джерело: створено і розроблено автором.

Отже, SWOT аналіз європейського досвіду впровадження цифровізації економіки на основі принципів цифровізації дозволив систематизувати та узагальнити ряд сильних та слабких сторін, загроз та можливостей у цьому процесі.

Щодо майбутніх можливостей включення України до єдиного цифрового ринку ЄС, проведемо аналіз основних викликів, можливостей, напрямків та завдань у розвитку цифрової економіки. Основні бар'єри розвитку економіки на засадах цифровізації в Україні представлені на рисунку 3.7.

Відсутність системи правил, регламентів, стандартів збирання, класифікації, зберігання та використання даних (національний, регіональний, галузевий та інші рівні)

Проблеми захисту інтелектуальної власності

Проблеми щодо захисту даних, ризики кібербезпеки

Відсутність у громадян достатніх компетентностей роботи з даними, цифрових навичок, відповідної освіти, професій тощо

Рисунок 3.7 – Бар'єри розвитку цифрової економіки в Україні

Джерело: створено і розроблено автором.

Таким чином, на рисунку 3.7 були визначені основні перешкоди для розвитку цифрової економіки в нашій країні. Перелік цих перешкод не є вичерпним, але, на наш погляд, наведені бар'єри є ключовими та першочерговими. На їх подолання мають бути спрямовані основні зусилля держави та суспільства. У рамках дослідження також важливо визначити основні

можливості для розвитку економіки на засадах цифровізації в Україні. Зазначені можливості обґрунтовують важливість та необхідність впровадження цифровізації в нашій державі. Результати представлені на рисунку 3.8.

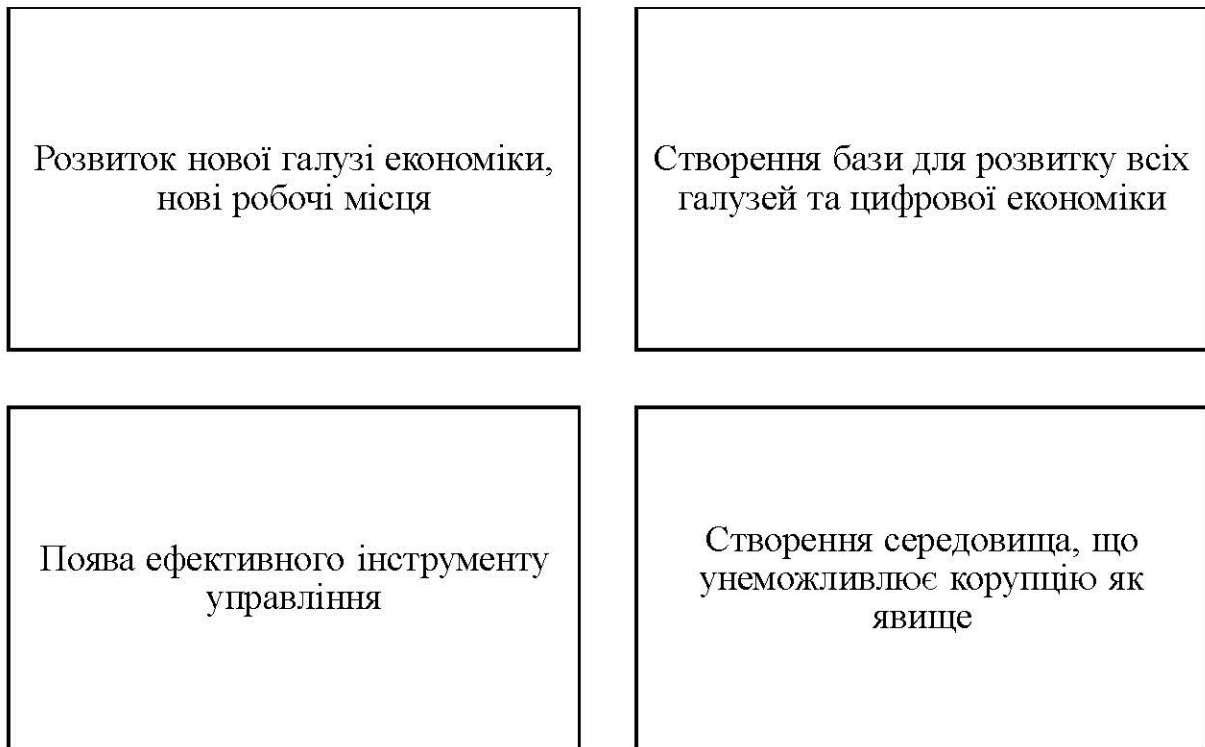

Рисунок 3.8 – Можливості розвитку економіки на засадах цифровізації в Україні

Джерело: створено і розроблено автором.

Отже, на рисунку 3.8 було узагальнено ключові можливості для розвитку економіки на засадах цифровізації для нашої країни. Зазначені можливості дійсно можуть сприяти розвитку нашої держави та суспільства, зробити Україну ще більш ефективною та конкурентоспроможною. У ході дослідження було визначено основні напрями розвитку цифрової економіки в Україні. Зазначені напрями мають стати пріоритетами розвитку нашої держави та її органів влади, суспільства та бізнесу (рис. 3.9).

Електронна взаємодія бізнесу (e-contracting, e-invoicing, e-docflow).

Платформи електронних послуг для бізнесу (LegalTech, FinTech, InsurTech, зокрема з використанням технологій блокчейн (смарт-контракти тощо).

Платформи e-supply chain та смарт-логістики.

Платформи забезпечення життєдіяльності (освітнянські, медичні, транспортні, громадської безпеки, моніторингу екології тощо).

Промислово-виробничі цифрові платформи (галузеві та міжгалузеві системи управління виробничими та іншими процесами).

Рисунок 3.9 – Основні напрями розвитку цифрової економіки в Україні на шляху до євроінтеграції

Джерело: створено і розроблено автором.

Щодо економічної ефективності запровадження пропозицій щодо цифровізації економіки України з урахуванням досвіду європейських країн, досліджено КРІ цифровізації української економіки у динаміці до 2030 року (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – КРІ цифровізації української економіки до 2030 року

Показник	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Темп приросту (2030/2023), %
Внутрішній ринок (споживання ІКТ), млрд дол. США	3,0	4,5	6,0	8,0	10,0	12,0	14,0	16,0	+433,33
Вплив на ВВП, % зростання	+2,0	+3,5	+4,5	+6,0	+7,5	+9,0	+11,0	+14,0	+600

Джерело: створено і розраховано автором на основі [53].

Отже, аналіз економічної ефективності від запровадження рекомендацій щодо розвитку цифровізації економіки в Україні засвідчив, що до 2030 року внутрішній ринок споживання в Україні зросте в 4 рази, тоді як зростання ВВП очікується в 6 разів, тож запровадження рекомендацій щодо цифровізації економіки України на основі досвіду європейських країн є доцільним.

Таким чином, у зазначеному підрозділі досліджено перспективи інтеграції української економіки до ЄС. У контексті післявоєнної відбудови України може адаптувати та інтегрувати досвід Хорватії з реалізації проектів по соціально-економічній реконструкції та підтримці малого та середнього бізнесу. Основною сферою підтримки малого та середнього підприємництва є агропромисловий комплекс, який мав великі виробничі потужності до та під час війни. Відповідно до Закону про реконструкцію, люди, які хотіли отримати кошти на реконструкцію житла, мали заповнити документи, які мали перевірити відповідні державні органи. Ці складні кроки означали, що форми заповнювалися набагато рідше, ніж слід було, і людей заохочували намагатися самостійно відбудувати свої зруйновані будинки.

Щодо пріоритетних галузей розвитку української економіки на засадах євроінтеграції, удосконалення стратегії євроінтеграції економіки України має здійснюватися за наступними напрямками: удосконалення податкової системи, розвиток малого та середнього бізнесу, модернізація інфраструктури, розвиток відновлювальної енергетики, розвиток міжнародної співпраці, розвиток економіки на засадах цифровізації. Серед визначених напрямів ми більш детально проаналізували перспективи розвитку української економіки та засадах цифровізації, оскільки це є одним з ключових трендів розвитку європейських економік, тож саме у контексті євроінтеграції особливо актуалізується питання цифровізації української економіки.

Нашою рекомендацією для інтеграції економіки України до ЄС є розвиток цифровізації економіки. Цифрова трансформація має важливі зовнішні ефекти

для регіонального розвитку, створення робочих місць, економічної стійкості та сталого розвитку, водночас сприяючи екологічним та ефективним інноваціям, сильно впливає на екологічні аспекти економіки ЄС. ЄС активно розвиває цифрову економіку, яка в сучасних умовах стане основою для розвитку інших секторів економіки ЄС. Нами досліджено виклики, можливості, напрями та завдання розвитку української економіки на засадах цифровізації, з урахуванням актуальних тенденцій розвитку цифрового ринку ЄС.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Визначено, що Хорватія має досвід європейської економічної інтеграції, який може бути цікавий та корисний для України, яка також заявила про свій намір вступити до ЄС. Хорватія здійснила низку реформ, щоб привести свої закони та стандарти у відповідність з правилами ЄС. Це включає реформи в різних сферах, від законодавства до інфраструктури. У контексті післявоєнної відбудови України може адаптувати та інтегрувати досвід Хорватії з реалізації проектів по соціально-економічній реконструкції та підтримці малого та середнього бізнесу. Основною сферою підтримки малого та середнього підприємництва є агропромисловий комплекс, який мав великі виробничі потужності до та під час війни.

2. Визначено, що удосконалення стратегії євроінтеграції економіки України має здійснюватися за наступними напрямками: удосконалення податкової системи, розвиток малого та середнього бізнесу, модернізація інфраструктури, розвиток відновлювальної енергетики, розвиток міжнародної співпраці, розвиток економіки на засадах цифровізації. Серед визначених напрямів ми більш детально проаналізували перспективи розвитку української економіки та засадах цифровізації, оскільки це є одним з ключових трендів розвитку європейських економік, тож саме у контексті євроінтеграції особливо актуалізується питання

цифровізації української економіки. Важливим драйвером розвитку європейського цифрового ринку є тенденція до запровадження цифрових інструментів розвитку економіки. Стратегія запровадження цифрової економіки в кожній країні ЄС має певні особливості, зокрема, одні країни прагнуть підтримувати малі та середні підприємства, інші – сприяти розвитку інновацій, а деякі інші – сприяти розвитку технологій. Проведений SWOT-аналіз європейського досвіду впровадження цифровізації економіки на засадах цифровізації дав змогу систематизувати та узагальнити низку сильних та слабких сторін, загроз та можливостей впровадження цифровізації економіки в Україні. Аналіз економічної ефективності від запровадження рекомендацій щодо розвитку цифровізації економіки в Україні засвідчив, що до 2030 року внутрішній ринок споживання в Україні зросте в 4 рази, тоді як зростання ВВП очікується в 6 разів, тож запровадження рекомендацій щодо цифровізації економіки України на основі досвіду європейських країн є доцільним.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження отримано наступні висновки.

1. Визначено міжнародну економічну інтеграцію як рівень міжнародних економічних відносин, на якому відбувається процес економічного і політичного об'єднання країн на основі міжнародного поділу праці та реалізації узгодженої міжнародної торговельно-економічної політики. Міжнародна економічна інтеграція є складним, багатограним, комплексним явищем, яке має певні рівні та особливості, визначені в ході проведеного дослідження.

2. Здійснено загальну характеристику ЄС. ЄС є економічним та політичним союзом, до складу якого входять 27 країн, об'єднаних на основі спільних людських і демократичних цінностей для досягнення стабільності, миру та процвітання. Формування ЄС відбувається на основі поступового та поетапного прийняття рішень на основі чіткого визначення пріоритетних завдань, забезпечення їх відповідним інструментарієм. Розширення та формування ЄС у формі інтеграційного об'єднання здійснювався на основі поступового та чітко визначеного прийняття рішень, з визначенням основних завдань та забезпеченням необхідного інструментарію. ЄС має розгалужену структуру економічної політики, яка охоплює широкий спектр питань і стратегій для забезпечення стабільності, зростання та конкурентоспроможності своїх держав-членів: спільний ринок; євро та економічна та фінансова інтеграція; економічна конвергенція; інновації та наука. Ці аспекти є лише частиною основи економічної політики Європейського Союзу, яка постійно розвивається відповідно до змін у світовій економіці та внутрішніх потреб держав-членів.

3. Охарактеризовано історію вступу Хорватії до ЄС. Хорватія пройшла складний та тривалий період на шляху до євроінтеграції, проте успішне виконання поставлених завдань та визначених вимог дало змогу досягти ключової мети, а саме вступ Хорватії до ЄС. Заявка на членство у ЄС була подана

Хорватією у 2003 році, за результатами якої Європейська комісія надала рекомендацію щодо отримання статусу офіційного кандидата до ЄС у 2004 році. Європейська Рада у 2004 році схвалила надання такого статусу кандидата на членство Хорватії, далі було призначено дату переговорів про вступ на березень 2005 року, але пізніше вказану дату було перенесено. Угода про стабілізацію та асоціацію з ЄС (2001) передбачала створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, посилення співпраці в політичній та економічній сферах, доступ українських компаній до внутрішнього ринку ЄС, гармонізація законодавства України з правом ЄС. 19 січня 2005 року ухвалено Декларацію про основоположні принципи переговорів стосовно повноправного членства Республіки Хорватія в ЄС, яка стала наступною угодою на шляху євроінтеграції Хорватії. Лише у 2011 році Хорватія спромоглася закрити всі глави переговорного процесу та підписати з ЄС Угоду про вступ, а у січні 2012 р. відбувся всенародний референдум щодо вступу Республіки Хорватія до Євросоюзу, де більшість виборців висловилися на користь членства в ЄС

4. Здійснено аналіз основних показників розвитку національної економіки Хорватії. Республіка Хорватія є економічно розвиненою країною в південно-східній Європі та членом ООН, СОТ, ЄС, НАТО, Організації економічного співробітництва та розвитку, ЦЄІ та Адріатико-Іонічної ініціативи. Хорватія підтримує стабільний рівень міжнародного кредитного рейтингу, незважаючи на високий державний борг і падіння економіки через вплив COVID-19. Найважливішими секторами хорватської економіки є оптова та роздрібна торгівля, транспорт, послуги розміщення та харчування, промисловість та державне управління, оборона, освіта, охорона здоров'я та соціальна робота. В економічному виробництві Хорватії значною мірою домінує сектор послуг. Проведений аналіз дав змогу оцінити сильні та слабкі сторони національної економіки Республіки Хорватія.

5. Проведено аналіз торгівлі товарами Хорватії з країнами ЄС.

Переважну більшість експорту та імпорту товарів Хорватія здійснює саме до країн ЄС, що свідчить про залежність хорватської економіки від європейського ринку. За останні п'ять років зазначена тенденція зберігається, що підтверджують дані щодо частки експорту та імпорту товарів Хорватії до країн ЄС у загальному обсязі. Інтеграція в торгівлі товарами сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності Республіки Хорватія на міжнародному ринку товарів. Членство в ЄС дозволяє Хорватії користуватися внутрішнім ринком ЄС без торговельних бар'єрів та мит, що полегшує торгівлю товарами між Хорватією та іншими країнами-членами ЄС.

6. Проаналізовано торгівлю послугами Хорватії з країнами ЄС. Переважну більшість експорту та імпорту послуг Хорватія здійснює саме до країн ЄС, що свідчить про залежність хорватської економіки від європейського ринку. За останні п'ять років зазначена тенденція зберігається, що підтверджують дані щодо частки експорту та імпорту послуг Хорватії до країн ЄС у загальному обсязі. Щодо переваг інтеграції для Хорватії у частині торгівлі послугами, членство в ЄС дозволяє хорватським компаніям вільно надавати послуги на всьому єдиному ринку ЄС без обмежень та дискримінації. Інтеграція у ЄС призводить до поступового усунення правових та бюрократичних обмежень для торгівлі послугами, що полегшує ведення бізнесу та розширення меж національного ринку, що підтверджується статистичними даними щодо зростання обсягів торгівлі послугами в Хорватії.

7. Здійснено аналіз розвитку інших форм економічного співробітництва між Хорватією та країнами ЄС. Інтеграція Хорватії до ЄС також сприяє розвитку інших форм економічного співробітництва між Хорватією та країнами ЄС, таких, як інвестування, за рахунок зростання сприятливості середовища для інвестиційної діяльності, доступу до європейських фондів та програм, зростання стабільності та прозорості, доступу до єдиного ринку, залучення іноземних інвесторів, а також розвитку малого та середнього бізнесу.

Щодо економічної підтримки, розвиток економічної підтримки між Хорватією та ЄС базується на різноманітних ініціативах, програмах та фондах для підтримки економічного розвитку країни. Хорватія отримує фінансову підтримку через Європейський структурний та інвестиційний фонд, метою якого є зменшення економічної та соціальної нерівності між регіонами ЄС. Щодо недоліків євроінтеграції Хорватії, встановлених в результаті проведеного дослідження, аналіз статистичних даних засвідчив, що з 2013 року кількість туристів до Хорватії з інших країн ЄС знизилась на 11,86 %, що негативно характеризує розвиток туризму в Хорватії. Незважаючи на велику кількість переваг інтеграції до ЄС, сфера туризму в Хорватії зазнала негативного впливу євроінтеграції.

8. Запропоновано рекомендації щодо використання досвіду Хорватії для прискорення інтеграції України у ЄС. Що стосується економічних аспектів запровадження євроінтеграційних вимог, Хорватія є функціонуючою ринковою економікою, тож країна повинна бути в змозі впоратися з конкурентним тиском і ринковими силами всередині ЄС, за умови, що вона й надалі рішуче впроваджуватиме свою комплексну програму реформ, щоб зменшити структурні недоліки. Реакція макроекономічної політики Хорватії загалом була адекватною для подолання побічних ефектів кризи. Інтеграція хорватської економіки в ЄС також пов'язана з багатьма проблемами та викликами. Важливою проблемою є адаптація до стандартів та норм ЄС, оскільки процес інтеграції включає гармонізацію хорватських правових і регулятивних стандартів з правилами ЄС, що вимагає суттєвих змін у національних правових системах та адміністративних процедурах. Хорватія повинна забезпечити свою конкурентоспроможність на внутрішньому ринку ЄС, що може вимагати вищої продуктивності, нижчих витрат і вищої якості продукції. Для підтримки конкурентоспроможності економіки важливо здійснювати стратегічні інвестиції в розвиток інфраструктури, що відповідає європейським стандартам. Хорватія має досвід європейської економічної інтеграції, який може бути цікавий та корисний для

України, яка також заявила про свій намір вступити до ЄС. Хорватія здійснила низку реформ, щоб привести свої закони та стандарти у відповідність з правилами ЄС. Це включає реформи в різних сферах, від законодавства до інфраструктури. У контексті післявоєнної відбудови України може адаптувати та інтегрувати досвід Хорватії з реалізації проектів по соціально-економічній реконструкції та підтримці малого та середнього бізнесу.

9. Визначено, що удосконалення стратегії євроінтеграції економіки України має здійснюватися за наступними напрямками: удосконалення податкової системи, розвиток малого та середнього бізнесу, модернізація інфраструктури, розвиток відновлювальної енергетики, розвиток міжнародної співпраці, розвиток економіки на засадах цифровізації. Серед визначених напрямів ми більш детально проаналізували перспективи розвитку української економіки та засадах цифровізації, оскільки це є одним з ключових трендів розвитку європейських економік, тож саме у контексті євроінтеграції особливо актуалізується питання цифровізації української економіки. Запропоновано рекомендації щодо удосконалення стратегії інтеграції України у ЄС. Проведений SWOT-аналіз європейського досвіду впровадження цифровізації економіки на засадах цифровізації дав змогу систематизувати та узагальнити низку сильних та слабких сторін, загроз та можливостей впровадження цифровізації економіки в Україні. Аналіз економічної ефективності від запровадження рекомендацій щодо розвитку цифровізації економіки в Україні засвідчив, що до 2030 року внутрішній ринок споживання в Україні зросте в 4 рази, тоді як зростання ВВП очікується в 6 разів, тож запровадження рекомендацій щодо цифровізації економіки України на основі досвіду європейських країн є доцільним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лікарчук Д. ЄС та Україна: перспективи та проблеми адаптації. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, (3). 2019. С. 41–49.
2. Буряк Є. В. Генезис суспільного прогресу та теорія інтеграції: знання в перспективному розвитку підприємств та регіонів. *Економіка і організація управління*. Зб. наук. праць. Вінниця: Дон НУ ім. Василя Стуса, 2019. Вип. № 4(36). С. 92–100.
3. Лист Ф. Національна система політичної економії. Наш формат. 2021. 368 с.
4. Рікардо Д. Принципи політичної економії та оподаткування. 1817.
5. Вайнер Дж. Теорія митного союзу. Нью Йорк, 1950.
6. Безчасний Л. К., Мельник В. П., Білоцерківець О. Г. Інноваційна складова економічного розвитку. Київ, 2000. 262 с.
7. Філіпенко А. С., Будкін В. С., Дудченко М. А. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: [монографія]. К.: Знання України, 2004. 304 с.
8. Лукінов І. І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя). Відп. ред. В. М. Гесць. Київ, 1997. 456 с.
9. Гайдук А. Б. Інтегрований туристичний концерн – сучасна форма туристичного підприємства в умовах глобалізації. *Регіональна економіка*. 2006. №2. С. 204-211.
10. Соколенко С. І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоздатності економіки України на основі кластерів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів* : зб. наук. праць. Львів : Вид-во ІРД, 2008. Вип. 3 (71). С. 18–30.
11. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія. Київ : Основи, 1995.

528 с.

12. Rostow W.W. The Five Stages of Growth. Development and Underdevelopment: The Political Economy of Global Inequality. CO: Lynne Rienner Publishers, 2003. 463 p.

13. Masuda Y. Comptoria. The Information Technology Revolution. Oxford : Blackwell.

14. Martin W.J. The Global Informaiton Society. Aldershot: AsliebGower; Brokfield, Vt. USA : Gower, 1995. 233 p.

15. Kreibich R. Die Wissenschaftsgesellschaft: von Galilei zur High-Tech-Revolution. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1986.

16. Базові дефініції з економіки: навчальний посібник / П.І. Юхименко, О.М. Загурський, А.М. Гура та ін.. / За аг. ред. д.е.н., професора П.І. Юхименка, д.е.н., професора О.А. Шуст. Біла Церква, Білоцерківський навчально-науково-виробничий комплекс «Освіта», 2017. 269 с.

17. Курах Л. В. Поняття та види міжнародної інтеграції: теоретико-правовий аналіз. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. С. 11–16.

18. ЄС: об'єднана і оновлена Європа. 2022. URL: <https://www.kspu.edu/DInternatRelations/EUIC/AboutEUIC.aspx?lang=uk>.

19. Дугінець Г. В. Преференційні торговельні угоди як складові нового світового порядку. *Економічний простір*. 2019. № 152. С. 17–28.

20. Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (12-13 лютого 2020 р.): у 2 ч. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Ч.1. 544 с.

21. Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України : матеріали XX наук.-практ. конф. 18 травня 2023 р., м. Дніпро / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. Дніпро: НТУ ДП, 2023. 162 с.

22. Пасєвська О. О. Торговельна інтеграція як чинник інтенсифікації міжнародних економічних відносин. *Маркетинг та менеджмент у фокусі*

викликів нової економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (26–28 квіт. 2018 р.) / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т» [та ін.] ; [за заг. ред. проф. І. І. Черленяка]. Ужгород, 2018. С. 234–236.

23. Економічний союз. Велика українська енциклопедія. 2023. URL: https://vue.gov.ua/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%BE%D1%8E%D0%B7.

24. Balassa B. The Theory of Economic Integration: An Introduction. In: Nelsen B.F., Stubb A.C.G. (eds). The European Union. Palgrave, London, 1994. P. 125–137. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-349-23984-9_15.

25. Корнієнко В. О. Створення та еволюція ЄС. Україна в Європі та світі. 2018. URL: <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/txt/02.html>.

26. Договір про Європейський Союз Маастрихтський договір. Офіційний сайт Європейського Союзу. 1992. URL: https://europa.eu/europeanunion/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf.

27. Євросоюз vs Митний союз: Кому дістанеться більше суверенітету України? УНІАН. 2012. URL: <https://www.unian.ua/common/654568-evrosoyuz-vs-mitnyi-soyuz-komu-distanetsya-bilshe-suverenitetu-ukrajini.html>.

28. Договір про заснування Європейської Спільноти. Верховна рада України. 2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.

29. Summer 2023 Economic Forecast: Easing growth momentum amid declining inflation and robust labour market. European Commission. 2023. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_4408.

30. Дмитрисєва О. Хорватія та Боснія і досі ведуть земельний спір через двох островів в морі з моменту розпаду Югославії. *Постфактум*. 2021. URL: <https://postfactum.info/ua/world/horvatiya-ta-bosniya-i-ranishe-vedut-zemel-niy-spir-cherez-dvoh-kaminchikiv-v-more-4950.html>.

31. Боровець І. Особливості процесу інтеграції Республіки Хорватія до Європейського Союзу. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвід. зб. наук. пр.* 2015. Вип. 24. С. 303–318.
32. Горобець І. В., Мартинов А. Балканські інтеграційні проєкти: історія і сучасність. *Консенсус: науковий журнал.* 2022. № 2. С. 77–90.
33. State aid: Commission approves changes to restructuring plan of Croatian shipyard. European Commission. 2013. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_13_565.
34. Ніколіна І., Коваль М. Приєднання Хорватії до Європейського Союзу: досвід для України. Scientific Collection «InterConf»,. 2022. С. 165–169.
35. Економіка та бізнес-клімат Хорватії. Посольство України в Республіці Хорватія. 2021. URL: <https://croatia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobotnictvo/ekonomika-ta-biznes-klimat-horvatiyi>.
36. Економіка Хорватії. The Wayback Machine. 2008. URL: <https://web.archive.org/web/20110915054704/http://niss.dn.ua/ekonomika-horvatiji.html>.
37. Croatia – Economic Indicators. Moody`s Analytics. 2023. URL: <https://www.economy.com/croatia/indicators>.
38. An Overview of the Croatian Economy. Funderbeam. 2022. URL: <https://www.funderbeam.com/blog/insights/overview-of-croatian-economy/>.
39. Croatia Economic Forecast. FocusEconomics 2023. 2023. URL: <https://www.focus-economics.com/countries/croatia/>.
40. Croatia trade balance, exports and imports. The World Integrated Trade Solution. 2023. URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/HRV/Year/2021/TradeFlow/EXPORTIMP>.
41. Хорватія. Дія Бізнес. 2023. URL: <https://export.gov.ua/country/116->

khorvatiaa.

42. Croatia. European Union. 2023. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/croatia_en.

43. Croatia Service Statistics. The World Integrated Trade Solution. 2023. URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/HRV/StartYear/2017/EndYear/2021/Indicator/BX-GSR-NFSV-CD>.

44. Що таке Європейська політика сусідства (ЄПС)? Виконавчий комітет Знам'янської міської ради. 2023. URL: http://zn-rada.gov.ua/index/shho_take_evropejska_politika_susidstva_eps/0-1465.

45. Європейський Зелений Курс. Представництво України при Європейському Союзі. 2021. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>.

46. Number of international tourist arrivals in Croatia from 2013 to 2028. Statista. 2023. URL: <https://www.statista.com/forecasts/1152882/international-tourist-arrivals-forecast-in-croatia>.

47. Recommendation for a COUNCIL RECOMMENDATION on the 2023 National Reform Programme of Croatia and delivering a Council opinion on the 2023 Stability Programme of Croatia. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. 2023. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-05/HR_SWD_2023_611_en.pdf.

48. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. Godine. 2021. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_02_13_230.html.

49. Горін Н.О. Досвід повоєнної відбудови та євроінтеграції Хорватії. *Історія народного господарства та економічної думки. України*. 2022. Вип. 55. С. 161-184.

50. Косаревич С. Післявоєнна відбудова Хорватії. Центр Дністрянського. 2024. URL: <https://dc.org.ua/news/reconstruction-croatia>.

51. European Commission Communication Artificial Intelligence for Europe. 2023. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/communication-artificial-intelligence-europe>.

52. Федак М. Огляд стратегій по 4.0 країн ЄС від Єврокомісії. Індустрія 4.0 в Україні. 2018. URL: <https://industry4-0-ukraine.com.ua/2018/08/27/review-national-strategies-4-0-in-eu/>.

53. Україна 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. 2019. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>.